

ZARZĄD POWIATU WE WŁOCŁAWKU

**PROGRAM USUWANIA
AZBESTU I WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST STOSOWANYCH
NA TERENIE POWIATU WŁOCŁAWSKIEGO**

WŁOCŁAWEK 2009

Spis treści:

1.	Wprowadzenie.	4
2.	Cel i zadania „Programu usuwania azbest i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terenie powiatu włocławskiego na lata 2009-2032.	5
3.	Wiadomości ogólne o azbestie.	5
3.1.	Budowa i rodzaje azbestu.	5
3.2.	Ogólne zastosowanie azbestu.	6
3.3.	Wpływ azbestu na organizm ludzki.	9
4.	Obowiązujące przepisy i procedury w zakresie postępowania z wyrobami i odpadami zawierającymi azbest.	11
4.1.	Opis procedur.	13
5.	Krótką charakterystyka obszaru powiatu włocławskiego.	37
6.	Informacje o ilości , stanie i gospodarce wyrobami i odpadami zawierającymi azbest w gminach powiatu włocławskiego.	39
7.	Finansowe aspekty realizacji Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski.	43
7.1.	Ogólnopolskie instrumenty wspierające bezpieczne eliminowanie z użytkowania wyrobów zawierających azbest.	44
7.1.1.	Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.	44
7.1.2.	Program Rozwoju obszarów Wiejskich na lata 2007-2013.	44
7.1.3.	Bank Gospodarki Żywnościowej we współpracy z ARMiR	47
7.1.3.	Bank Ochrony Środowiska.	48
7.2.	Instrumenty finansowe wspierające bezpieczne eliminowanie z użytkowania wyrobów azbestowych w województwie kujawsko-pomorskim.	50
7.2.1.	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska.	51
7.2.2.	Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego.	52
7.3.	Finansowe instrumenty wspierania bezpiecznego eliminowania z użytkowania wyrobów zawierających azbest w powiecie	55

	włocławskim oferowane przez Powiatowy Fundusz ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.	
8.	Podsumowanie.	57
	Załączniki:	
1.	Wykaz podstawowych aktów prawnych regulujących postępowanie z wyrobami i odpadami zawierającymi azbest.	59
2.	Druk- Informacja o wyrobach zawierających azbest i miejscu ich wykorzystywania.	64
3.	Druk- Informacja o wyrobach zawierających azbest, których wykorzystywanie zostało zakończone.	66
4.	Wykaz składowisk przyjmujących wyroby zawierające azbest na terenie kraju.	68
5.	Wykaz podmiotów uprawnionych do prowadzenia prac związanych z azbestem na terenie powiatu włocławskiego.	70

1.Wprowadzenie

Od 14 maja 2002 roku w kraju obowiązuje 30 – letni Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski. Dokument powstał w wyniku przyjęcia przez Sejm Rzeczypospolitej Rezolucji w sprawie programu wycofania azbestu z gospodarki z dnia 19.VI.1997 r. (M.P. z 1997r., nr 38, poz. 373) oraz ustawy z dnia 19.VI.1997 r., o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest (Dz.U. z 2004 r., nr 3, poz. 20 z późn. zm.). Ze względu na zagrożenie, jakie niesie ze sobą obecność włókien azbestowych w powietrzu, program ten jest jednym z priorytetowych dla ochrony zdrowia i środowiska. Azbest uszkodzony np. w wyniku każdej obróbki mechanicznej, może stać się przyczyną śmiertelnych chorób. Obecnie nie wiadomo jaka minimalna ilość pyłu azbestowego wywołuje choroby. Wiadomo, że im więcej włókien azbestu wdychanych jest do układu oddechowego, tym większe ryzyko choroby. Oznacza to, że zachorować mogą nie tylko osoby, które miały długotrwały kontakt z azbestem w związku z wykonywaną pracą, ale i te, które oddychały powietrzem z włóknami azbestu przez krótki czas.

Celem Programu...jest:

- oczyszczenie terytorium Polski z azbestu oraz usunięcie stosowanych od wielu lat wyrobów zawierających azbest,
- wyeliminowanie negatywnych skutków zdrowotnych u mieszkańców Polski spowodowanych azbestem oraz ustalenie koniecznych do tego uwarunkowań,
- spowodowanie sukcesywnej likwidacji oddziaływania azbestu na środowisko i doprowadzenie, w określonym horyzoncie czasowym, do spełnienia wymogów ochrony środowiska,
- stworzenie odpowiednich warunków do wdrożenia przepisów prawnych oraz norm postępowania z wyrobami zawierającymi azbest stosowanych w Unii Europejskiej.

W celu realizacji wszystkich zadań przewidzianych w Programie... niezbędne jest zaangażowanie administracji publicznej na wszystkich szczeblach.

Na terytorium Polski znajduje się ponad 15 mln. ton wyrobów zawierających azbest, tj:

- płyty azbestowo – cementowe faliste i płaskie - 1 351 500 tys. m² (14 866 500 ton)
- rury azbestowo – cementowe 600 000 ton.

Zgodnie z wytycznymi Programu...wyroby zawierające azbest powinny zostać usunięte do 31 grudnia 2032 r. Tak więc działania te są procesem długotrwałym, jednocześnie wymagającym nakładu wysokich środków finansowych.

2.Cel i zadania „ Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terenie Powiatu Włocławskiego na lata 2009 – 2032”

Celem „ Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terenie Powiatu Włocławskiego na lata 2009 – 2032” jest :

- przedstawienie społeczeństwu oddziaływania wyrobów zawierających azbest na zdrowie człowieka i środowisko naturalne,
- podniesienie świadomości społecznej odnośnie zagrożeń powodowanych przez wyroby zawierające azbest,
- zapoznanie z obowiązującymi przepisami prawa oraz wynikającymi z nich procedurami dotyczącymi postępowania z wyrobami zawierającymi azbest,
- wskazanie możliwości pozyskania funduszy na usunięcie wyrobów zawierających azbest.

3. Wiadomości ogólne o azbecie

3.1.Budowa i rodzaje azbestu

Nazwa handlowa – azbest - to ogólna nazwa sześciu różnych minerałów włóknistych powszechnie występujących w skorupie ziemskiej, a mianowicie:

- chryzotyl - $Mg_6[(OH)_8Si_4O_{10}]$
- krokydolit - $Na_2Fe_3Fe_2[(OH)Si_4O_{11}]_2$
- amozyt - $(Fe,Mg)_7[(OH)Si_4O_{11}]_2$
- antofyllit - $(Mg,Fe)_7[(OH)Si_4O_{11}]_2$
- tremolit $Ca_2Mg_5[(OH)Si_4O_{11}]_2$

- aktynolit $\text{Ca}_2/\text{Mg}[(\text{OH})\text{Si}_4\text{O}_{11}]_2$

W Polsce nie występują złoża azbestu nadające się do eksploatacji, a sam azbest występuje na Dolnym Śląsku jako zanieczyszczenie złóż innych surowców mineralnych, między innymi melafiru, gabra, rudy niklu czy magnezytu. Azbest jest minerałem nieorganicznym o unikalnych właściwościach chemicznych i fizycznych. Pod względem mineralogicznym rozróżnia się dwie grupy azbestów:

- **serpentynowe**- azbest chryzotylowy jest uwodnionym krzemianem magnezu, który znalazł zastosowanie głównie do produkcji wyrobów azbestowo-cementowych, włókienniczych, izolacyjnych, uszczelniających i ciernych.
- **amfibolowe** - w grupie amfibolowej wyróżnia się pięć gatunków włóknistych o ogólnej formule chemicznej $\text{M}_2\text{Si}_8\text{O}_{22}(\text{OH})_2$, przy czym M oznacza metal: wapń, magnez, sód lub żelazo o różnym udziale procentowym. Do azbestów amfibolowych należą: amosyt, krokidolit, anto-fyllit, a także tremolit i aktynolit, które nie mają większego znaczenia przemysłowego.

Azbest ma wyjątkowe właściwości chemiczne. Najważniejsze z nich to:

- odporność na wysoką temperaturę,
- odporność na chemikalia, kwasy, zasady, wodę morską,
- odporność na ścieranie,
- duża sprężystość i wytrzymałość mechaniczna,
- jest izolatorem termicznym i elektrycznym,
- znaczna elastyczność,
- niskie przewodnictwo ciepła.

Cechy te spowodowały, iż znalazł on zastosowanie przy wyrobie różnorodnych produktów.

3.2. Ogólne zastosowanie azbestu

Wyroby zawierające azbest oraz odpady azbestowe można podzielić - w zależności od trwałości i ilości zastosowanego spoiwa wiążącego na :

- miękkie (łamliwe , kruche),
- twarde (niekruche, sztywne)

Wyroby miękkie – klasa I - o gęstości $< 1000 \text{ kg/m}^3$ charakteryzują się dużym procentowym udziałem azbestu. Łatwo ulegają uszkodzeniom, powodując duże emisje pyłu azbestowego.

Wyroby twarde – klasa II - o gęstości $> 1000 \text{ kg/m}^3$ charakteryzują się dużym stopniem zwięzłości, dużym udziałem spoiwa (najczęściej jest nim cement), niską procentową zawartością azbestu (ok. 5% w płytach płaskich lignocementowych modyfikowanych, 12 – 13% w płytach płaskich i falistych azbestowo – cementowych i ok. 20% w rurach azbestowo- cementowych). W przeciwieństwie do wyrobów miękkich, przez długi okres pozostają wyrobami emitującymi małe ilości pyłu azbestu. Można je uważać za mniej groźne w użytkowaniu oraz podczas prac remontowych od wyrobów miękkich.

Mniej groźne są także ich odpady.

Azbest wykorzystywany był na szeroką skalę przez ostatnie sto lat, znajdując zastosowanie w ok. 3-5 tys. (wg różnych źródeł) wyrobach, z czego masowo (około 85% całkowitego wykorzystania gospodarczego) w produkcji materiałów budowlanych. Zasadniczymi materiałami budowlanymi zawierającymi azbest są wyroby azbestowo-cementowe w postaci płyt dachowych i elewacyjnych, przewodów kominowych i zsypów oraz rur do budowy wodociągów i kanalizacji sanitarnej.

Duże ilości azbestu występują przy wytwarzaniu wyrobów przemysłu motoryzacyjnego, elektromaszynowego, artykułów gospodarstwa domowego, jak również w energetyce, hutnictwie, przemyśle stoczniowym, chemicznym, lotniczym, w kolejnictwie.

Azbest wykorzystywany był również między innymi przy produkcji sprzętu gospodarstwa domowego, np. kuchenek, piecyków elektrycznych i gazowych, opiekaczy, suszarek do włosów oraz siatek azbestowych. Surowca tego używano także do produkcji farb, pokostów, klejów, smarów, płytek i wykładzin podłogowych oraz koców gaśniczych.

Z uwagi na brak w Polsce złóż azbestu nadających się do eksploatacji, surowiec stosowany do produkcji w naszym kraju importowano głównie z Chin, ZSRR, Kanady, a nawet Afryki Południowej.

W latach 70-tych ubiegłego wieku sprowadzano do kraju ok. 100 tys. ton azbestu rocznie, który wykorzystywano przede wszystkim do wyrobu materiałów budowlanych, pokryć dachowych oraz elewacji budynków.

Szacuje się, że w Polsce na dachach i fasadach budynków oraz w obiektach przemysłowych zamontowanych jest blisko 1.350 mln m² płyt azbestowych, z czego blisko 90 % stanowią dachowe płyty faliste, zwane popularnie eternitem. Znacząca pozycję w bilansie wyrobów azbestowych, w skali kraju, stanowią znajdujące się w ziemi i budynkach rury azbestowo-cementowe. Szacuje się, że jest ich ok. 600 tys. ton. Znaczna ilość wyrobów azbestowych stosowana jest w hutnictwie i przemyśle ceramicznym. Jest to ok. 60 tys. ton. Masę będących w użyciu wyrobów małowabarytowych, takich jak uszczelki, kształtki, okładziny hamulcowe czy wyroby włókiennicze, ocenia się na 100 tys. ton.

Zawartość azbestu w poszczególnych wyrobach przedstawia się następująco:

- kompozycje azbestowo-cementowych stosowane w budownictwie, jak np. azbestocement, płyty azbestowo-cementowe (eternit), wielkogabarytowe rury kanalizacyjne i wodociągowe, które zawierają 10-15% wag. azbestu,
- ogniotrwałe i odporne na działanie czynników chemicznych płyty, tynki izolacyjne itp.
 - 25-40% wag.,
- izolacyjne połączenia i płyty azbestowo-kauczukowe do wyrobu uszczelek - 25-85% wag.,
- materiały cierne (głównie okładziny hamulcowe i sprzęgłowe) - do 70% wag.),
- winylo- azbestowe płytki i wykładziny podłogowe - do 7,5% wag.,
- papier, tektura azbestowa i wojłok, - 25-98% wag.,
- przędza i tkaniny izolacyjne (ubrania ochronne, rękawice, osłony przeciwogniowe i izolacje elektryczne) - 25-98%.

Na podstawie ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest, na terytorium Polski, produkcja, stosowanie oraz obrót azbestem i wyrobami zawierającymi azbest jest zabronione pod odpowiedzialnością karną (kara grzywny, ograniczenia lub pozbawienia wolności od 3 miesięcy do 5 lat) .

3.3. Wpływ azbestu na organizm ludzki

Produkcja wyrobów azbestowo – cementowych na terenie Polski zapoczątkowana została w 1908 roku. Wielkość produkcji do drugiej wojny światowej była stosunkowo niewielka. Szybki wzrost produkcji nastąpił po roku 1950, kiedy to na wielką skalę rozpoczęła się produkcja płyt płaskich i falistych oraz tzw. szablonów, rur i różnego rodzaju kształtek, np. kanały wentylacyjne, osłony instalacji elektrycznej.

Wielkim przełomem w produkcji, a także imporcie azbestu oraz materiałów zawierających azbest była połowa lat 80 – tych, kiedy to nastąpił spadek wszystkich tych produktów, aż do roku 1997, w którym weszła w życie ustawa zakazująca całkowite stosowanie azbestu i materiałów zawierających azbest.

Wyroby azbestowe będące w dobrym stanie technicznym (nieuszkodzone) oraz odpowiednio zabezpieczone nie stanowią istotnego zagrożenia dla zdrowia ludzkiego. Zagrożenie jednak pojawia się wówczas, gdy zaistnieją warunki stwarzające możliwości uwalniania się włókien azbestowych do otoczenia. Do sytuacji takich dochodzi najczęściej w wyniku poddawania elementów azbestowych obróbce mechanicznej (łamanie, kruszenie, cięcie i każda inna obróbka), jak również wskutek naruszania struktury wyrobu spowodowanej naturalnym starzeniem się materiału oraz pod wpływem oddziaływania czynników atmosferycznych (korozja). Badania naukowe udowodniły, że azbest stanowi poważne zagrożenie dla zdrowia w następstwie długotrwałego narażania dróg oddechowych na wdychanie jego włókien. Biologiczna agresywność pyłu azbestu jest związana ze stopniem penetracji i ilości włókien w dolnej części układu oddechowego. Oddychanie powietrzem, w którym znajdują się niewidzialne dla oka włókna azbestu może doprowadzić do następujących chorób układu oddechowego:

- pylica azbestowa (azbestoza),
- rak płuc (najpowszechniejszy nowotwór złośliwy powodowany przez azbest),
- międzybłoniaki opłucnej i otrzewnej (nowotwory o wysokiej złośliwości),
- łagodne zmiany opłucnowe.

Największe zagrożenie dla organizmu ludzkiego stanowią włókna respirabilne, czyli takie, które mogą występować w postaci trwałego aerozolu w powietrzu i przedostawać się z wdychanym powietrzem do organizmu. Mają one długość powyżej

5 mikrometrów, grubość nie większą niż 3 mikrometry i stosunek długości do średnicy mniejszy niż 3:1. Włókna te wdychane do pęcherzyków płucnych, nie mogą już być wydalone. Ich szkodliwe działanie może ujawnić się dopiero po wielu latach w postaci następujących schorzeń:

- pylica azbestowa (azbestoza) – pojawia się u osób pracujących w przetwórstwie azbestu, gdzie stężenie włókien we wdychanym powietrzu było bardzo wysokie i narażenie trwało dość długo (zwykle 10 lat). Procesy zwłóknieniowe przebiegają stosunkowo wolno – rzadko objawy kliniczne pojawiają się w okresie krótszym niż 10 lat. Azbestozy nie stwierdza się w warunkach narażeń komunalnych,
- międzybłonniaki opłucnej - rzadko występujący nowotwór złośliwy. Udowodniono związek przyczynowy z ekspozycją na pył azbestowy zarówno zawodową jak i środowiskową,
- rak płuc – jest najpowszechniejszym nowotworem złośliwym powodowanym przez azbest.

Im więcej jest włókien w powietrzu którym oddychamy, tym większe jest ryzyko zachorowania na choroby wywołane azbestem. Większość wdychanego pyłu usuwana jest z układu oddechowego samoistnie za pośrednictwem śluzu, a następnie odkrztuszana lub połykana. Dlatego też bardzo ważne jest, aby układ oddechowy był sprawny. Usuwanie azbestu utrudnione jest przy zapaleniach oskrzeli, szczególnie przy przewlekłych stanach zapalnych. Należy pamiętać, że jedną z głównych przyczyn stanów zapalnych jest palenie papierosów. Ryzyko wystąpienia raka płuc wśród osób narażonych na pył azbestowy znacznie się zwiększa przy jednoczesnym paleniu papierosów. Wśród osób palących, w porównaniu z niepalącymi, ryzyko raka płuc zwiększone jest 11 krotnie. Wśród narażonych zawodowo na pył azbestu w porównaniu z nie narażonymi i nie palącymi ryzyko raka płuc jest większe 5 – krotnie. Osoby narażone na pył azbestu i jednocześnie palące zwiększyć mogą ryzyko 50 – krotnie. Doniesienia kliniczne i epidemiologiczne sugerują, że z azbestem może być również związane występowanie innych nowotworów, takich jak: nowotwór krtani, nowotwór żołądka, nowotwór jelita, nowotwór trzustki, nowotwór jajników oraz występowanie chłoniaków.

Długie okresy między pierwszym narażeniem a pojawieniem się patologii – zwłaszcza nowotworów- oznaczają, że wykrywane obecnie skutki odnoszą się do ekspozycji na pył azbestowy mającej miejsce 20 -40 lat temu.

Prowadzone przez zespoły naukowców z różnych krajów szacunki zapadalności oparte na ocenie zużycia azbestu i ryzyka zachorowania na nowotwory azbestozależne wskazują, że najwyższa zapadalność będzie w pierwszej połowie XXI wieku.

4. Obowiązujące przepisy i procedury w zakresie postępowania z wyrobami i odpadami zawierającymi azbest

Sposób postępowania z wyrobami i odpadami zawierającymi azbest reguluje szereg przepisów prawa: ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska, ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach, ustawa z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest oraz wydane na ich podstawie rozporządzenia wykonawcze. Wykaz aktów prawnych przedstawiono w załączniku nr 1.

Poniżej przedstawiono proponowane przez Ministerstwo Gospodarki procedury postępowania z wyrobami zawierającymi azbest.

GRUPA I. Procedury obowiązujące właścicieli i zarządzających obiektami, instalacjami lub urządzeniami zawierającymi azbest lub wyroby zawierające azbest.

Procedura 1. Obowiązki i postępowanie właścicieli oraz zarządców, przy użytkowaniu obiektów i terenów z wyrobami zawierającymi azbest.

Procedura 2. Obowiązki i postępowanie właścicieli i zarządców, przy usuwaniu wyrobów zawierających azbest z obiektów lub terenów.

GRUPA II. Procedury obowiązujące wykonawców prac polegających na usuwaniu wyrobów zawierających azbest – wytwórców odpadów niebezpiecznych.

Procedura 3. Postępowanie przy pracach przygotowawczych do usuwania wyrobów zawierających azbest.

Procedura 4. Prace polegające na usuwaniu wyrobów zawierających azbest, wytwarzaniu odpadów niebezpiecznych, wraz z oczyszczeniem obiektu, terenu, instalacji.

GRUPA III. Procedura obowiązująca prowadzących działalność w zakresie transportu odpadów niebezpiecznych zawierających azbest.

Procedura 5. Przygotowanie i transport odpadów niebezpiecznych zawierających azbest.

GRUPA IV. Procedura obowiązująca zarządzających składowiskami odpadów niebezpiecznych zawierających azbest.

Procedura 6. Składowanie odpadów na składowiskach lub wydzielonych kwaterach przeznaczonych do wyłącznego składowania odpadów zawierających azbest.

4.1. Opis procedur

Procedura 1. Obowiązki i postępowanie właścicieli oraz zarządców przy użytkowaniu obiektów i terenów z wyrobami zawierającymi azbest

Cel procedury

Celem procedury jest przedstawienie zakresu obowiązków i zasad postępowania właścicieli i zarządców budynków, budowli, instalacji lub urządzeń oraz terenów, gdzie znajduje się azbest lub wyroby zawierające azbest. **Procedura dotyczy bezpiecznego ich użytkowania.**

Zakres procedury

Zakres procedury obejmuje cały okres, w którym budynek, budowla, instalacja lub urządzenie przemysłowe oraz teren, niezależnie od ich wielkości lub stanu, charakteryzuje się tym, że znajdują się tam wyroby zawierające azbest.

Opis szczegółowy

Właściciel lub zarządca budynku, budowli, instalacji lub urządzenia technicznego oraz terenu, gdzie znajdują się wyroby zawierające azbest, ma obowiązek sporządzenia - w 2 egzemplarzach „Oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest”. Właściciele lub zarządcy, którzy spełnili ten obowiązek wcześniej – sporządzają następne oceny w terminach wynikających z warunków poprzedniej oceny, tzn.:

- po 5-u latach, jeżeli wyroby zawierające azbest są w dobrym stanie technicznym i nieuszkodzone,
- po roku, jeżeli przy poprzedniej ocenie ujawnione zostały drobne (do 3% powierzchni wyrobów) uszkodzenia.

Wyroby, które posiadały lub posiadają duże i widoczne uszkodzenia – powinny zostać bezzwłocznie usunięte.

Jeden egzemplarz oceny właściciel lub zarządca zobowiązany jest złożyć właściwemu terenowo powiatowemu inspektorowi nadzoru budowlanego – w terminie do 30- u dni

od dnia jej sporządzenia. Drugi egzemplarz zachowuje przy dokumentacji budynku, budowli, instalacji lub urządzenia przemysłowego oraz terenu – do czasu sporządzenia następnej oceny.

Właściciel lub zarządca obowiązany jest do przeprowadzenia inwentaryzacji (spisu z natury) wyrobów zawierających azbest. Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23 października 2003 r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania i przemieszczania azbestu oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których był lub jest wykorzystywany azbest - informacje o wyrobach zawierających azbest, właściciel, zarządca lub użytkownik sporządza w dwóch egzemplarzach:

- 1) jeden egzemplarz przedkłada w formie pisemnej marszałkowi województwa;
- 2) drugi egzemplarz przechowuje przez okres jednego roku, do czasu sporządzenia następnej informacji.

Osoby fizyczne nie będące przedsiębiorcami przedkładają informacje odpowiednio wójtowi, burmistrzowi lub prezydentowi miasta.

Wzory informacji według załączników:

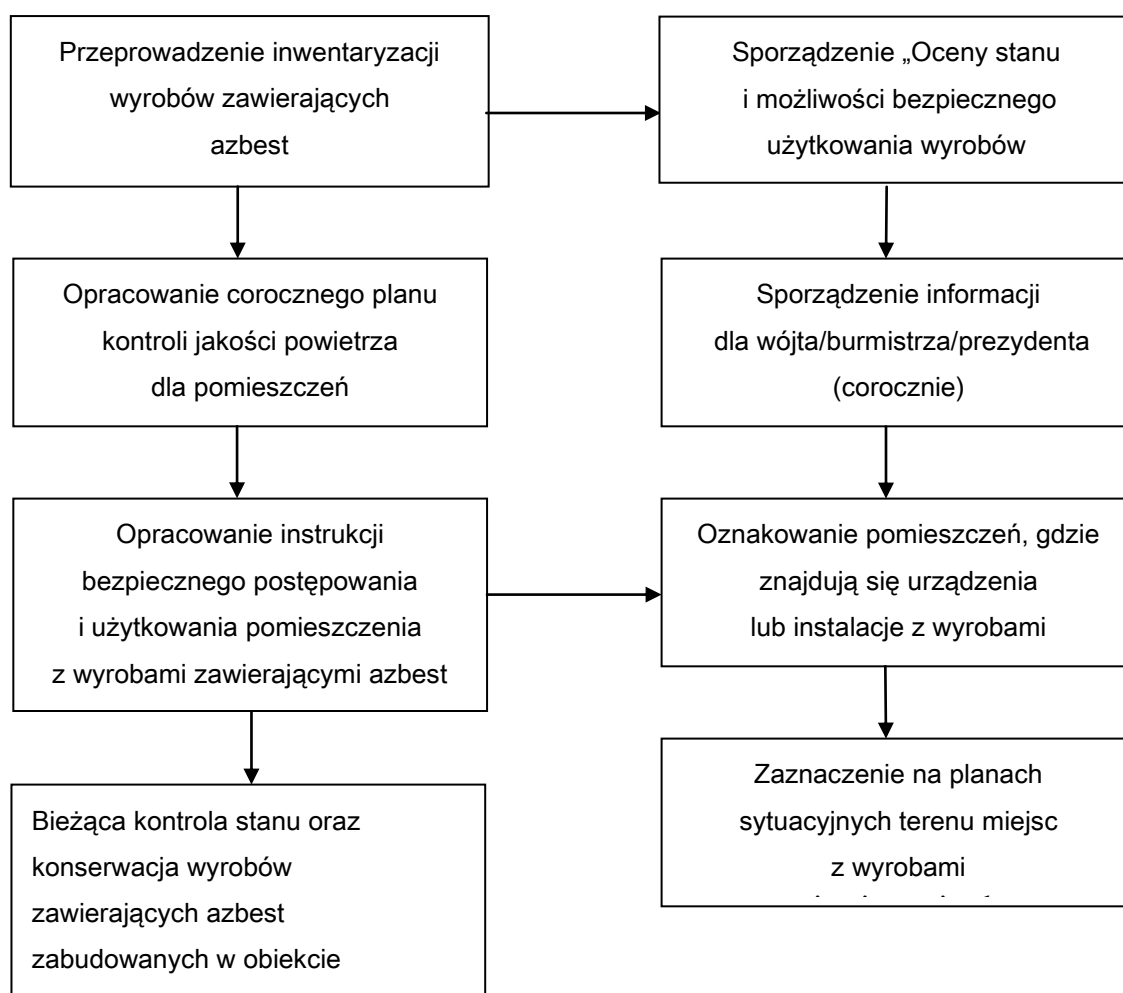
- nr 2 – Informacja o wyrobach zawierających azbest i miejscu ich wykorzystywania.
- nr 3 – Informacja o wyrobach zawierających azbest, których wykorzystywanie zostało zakończone.

Informacje przedkłada się corocznie, celem wykazania ewentualnych zmian w ilości posiadanych wyrobów zawierających azbest, co pozwoli na ocenę zagrożenia dla ludzi i środowiska w danym rejonie. Właściciel lub zarządca budynku, budowli, instalacji lub urządzenia oraz terenu, gdzie występują wyroby zawierające azbest, ma ponadto obowiązki:

- oznakowania pomieszczeń, gdzie znajdują się urządzenia lub instalacje z wyrobami zawierającymi azbest – odpowiednim znakiem ostrzegawczym dla azbestu,
- opracowania i wywieszenia na widocznym miejscu instrukcji bezpiecznego postępowania i użytkowania pomieszczenia z wyrobami zawierającymi azbest,
- zaznaczenia na planie sytuacyjnym terenu miejsc z wyrobami zawierającymi azbest.

Ponadto, jeżeli w budynku, budowli, instalacji lub urządzeniu oraz na terenie znajdują się wyroby zawierające azbest o gęstości objętościowej mniejszej niż 1000 kg/m^3 (tzw. „miękkie”) lub, jeżeli wyroby zawierają azbest krokidolit, a także, jeżeli te wyroby znajdują się w zamkniętych pomieszczeniach, lub istnieje uzasadniona obawa dużej emisji azbestu do środowiska – właściciel lub zarządca powinien opracować plan kontroli jakości powietrza (monitoringu), a jego wyniki uwzględnić przy dalszej eksploatacji lub usuwaniu wyrobów zawierających azbest.

Ryc.1. Graficzne przedstawienie procedury 1.

Procedura 2. Obowiązki i postępowanie właścicieli i zarządców przy usuwaniu wyrobów zawierających azbest z obiektów lub terenów

Cel procedury

Celem procedury jest przedstawienie zakresu obowiązków i postępowania właścicieli, zarządców budynków, budowli, instalacji lub urządzeń oraz terenów z wyrobami zawierającymi azbest – przed i w czasie wykonywania prac usuwania lub zabezpieczania takich wyrobów.

Zakres procedury

Zakres procedury obejmuje okres od podjęcia decyzji o zabezpieczeniu lub usuwaniu wyrobów zawierających azbest, do zakończenia tych robót i uzyskania stosownego oświadczenia wykonawcy prac.

Opis szczegółowy

Właściciel lub zarządca budynku, budowli, instalacji lub urządzenia oraz terenu, gdzie znajduje się azbest lub wyroby zawierające azbest, powinien dokonać identyfikacji rodzaju i ilości azbestu w wyrobach, przez uprawnione do takich prac laboratorium. Identyfikacja azbestu powinna nastąpić w okresie użytkowania wyrobów, jeszcze przed rozpoczęciem wykonywania prac zabezpieczenia lub usuwania takich wyrobów, o ile informacja ta, nie jest podana w innych dokumentach budowy przedmiotowego obiektu.

Identyfikacja azbestu jest obowiązkiem właściciela lub zarządcy, wynikającym z tytułu własności oraz odpowiedzialności prawnej, dotyczącej ochrony osób trzecich od szkód mogących wynikać z nieodpowiedniej eksploatacji przedmiotu stanowiącego własność.

Wyniki identyfikacji azbestu powinny być uwzględniane przy:

- sporządzaniu „Oceny...”,
- sporządzaniu informacji dla wójta lub burmistrza,
- zawieraniu umowy na wykonanie prac zabezpieczania lub usuwania wyrobów zawierających azbest z wykonawcą tych prac – wytwarzającym odpady niebezpieczne.

Właściciel lub zarządca może zlecić innym – odpowiednio przygotowanym osobom lub podmiotom prawnym – przeprowadzenie czynności wykonania identyfikacji azbestu w wyrobach. W każdym przypadku powinno to mieć miejsce przed rozpoczęciem prac zabezpieczenia lub usuwania wyrobów zawierających azbest.

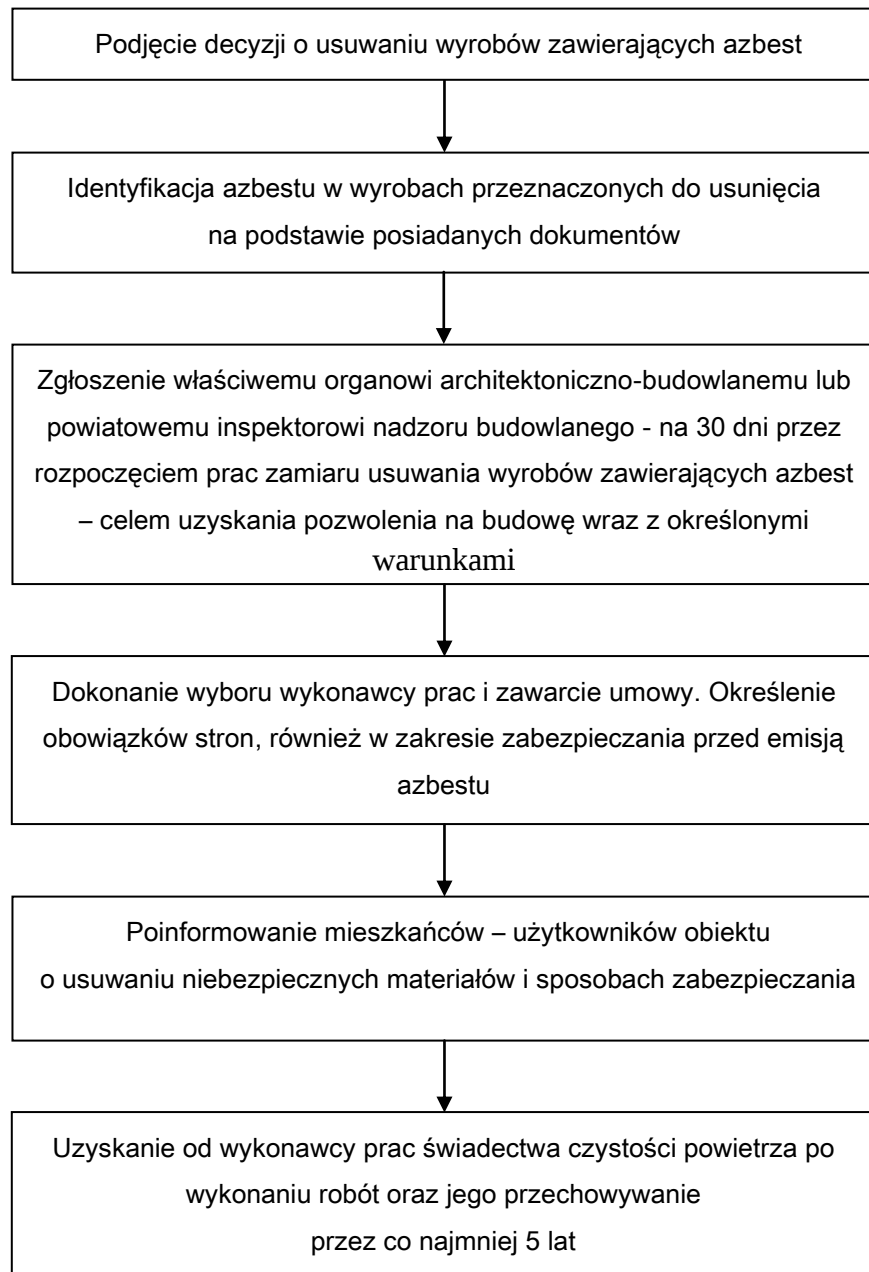
Właściciel lub zarządca budynku, budowli, instalacji lub urządzenia oraz terenu z wyrobami zawierającymi azbest, ma obowiązek dopełnienia wymogów wynikających z przepisów ustawy – Prawo budowlane tj. uzyskania pozwolenia na budowę lub złożenia z odpowiednim wyprzedzeniem wniosku zgłoszenia robót budowlanych. Wniosek powinien być sporządzony z uwzględnieniem przepisów wynikających z art. 30 ust. 7 ustawy – Prawo budowlane. **Zatajenie informacji o występowaniu azbestu** w wyrobach, które będą przedmiotem prac remontowo budowlanych skutkuje – na podstawie ustawy - Prawo ochrony środowiska – **odpowiedzialnością prawną**. Po dopełnieniu obowiązków formalnoprawnych, właściciel lub zarządca dokonuje wyboru wykonawcy prac - wytwórcy odpadów niebezpiecznych. Zawiera umowę na wykonanie prac zabezpieczenia lub usuwania wyrobów zawierających azbest oraz oczyszczenia budynku, budowli, instalacji lub urządzenia oraz terenu z azbestu.

W umowie powinny być jasno sprecyzowane obowiązki stron, również w zakresie zabezpieczenia przed emisją azbestu w czasie wykonywania prac.

Niezależnie od obowiązków wykonawcy prac, właściciel lub zarządca powinien poinformować mieszkańców lub użytkowników budynku, budowli, instalacji lub urządzenia oraz terenu, o usuwaniu niebezpiecznych materiałów zawierających substancje stwarzające szczególne zagrożenie dla ludzi oraz o sposobach zabezpieczenia przed tą szkodliwością.

Na końcu właściciel lub zarządca powinien uzyskać od wykonawcy prac, pisemne oświadczenie o prawidłowości wykonania robót i oczyszczenia z azbestu, a następnie przechowywać je przez okres, co najmniej 5 lat, wraz z inną dokumentacją budynku, budowli, instalacji lub urządzenia oraz terenu.

Ryc.2.Graficzne przedstawienie procedury 2.

Procedura 3. Postępowanie przy pracach przygotowawczych do usuwania wyrobów zawierających azbest

Cel procedury

Celem procedury jest przedstawienie zasad postępowania podczas prac przygotowawczych do zabezpieczania lub usuwania wyrobów zawierających azbest.

Zakres procedury

Zakres procedury obejmuje całokształt prac oraz postępowania dotyczącego przygotowania do zabezpieczenia lub usuwania wyrobów zawierających azbest.

Opis szczegółowy

W rozumieniu przepisów ustawy o odpadach (art. 3 ust. 3 pkt. 22) wytwórcą odpadów powstających w wyniku świadczenia usług w zakresie budowy, rozbiórki, remontu obiektów, czyszczenia zbiorników lub urządzeń oraz sprzątania, konserwacji i napraw jest podmiot, który świadczy usługę, chyba, że umowa o świadczeniu usługi stanowi inaczej.

Wytwórcę odpadów obowiązuje postępowanie określone przepisami ustawy o odpadach. Podstawową czynnością dla przedsiębiorcy, który zamierza podjąć działalność w zakresie wytwarzania odpadów niebezpiecznych zawierających azbest, w ilości powyżej 0,1 Mg rocznie, jest opracowanie programu gospodarki odpadami niebezpiecznymi zawierającymi azbest zatwierdzonego przez właściwego, ze względu na miejsce wytwarzania odpadów, starostę. W niektórych, określonych ustawą przypadkach, program zatwierdza marszałek województwa.

Program gospodarki odpadami niebezpiecznymi dołączony do wniosku o wydanie decyzji zatwierdzającej program, powinien zawierać:

- wyszczególnienie rodzajów odpadów niebezpiecznych, przewidzianych do wytwarzania, a w przypadku, gdy określenie rodzaju nie jest wystarczające do ustalenia zagrożeń, jakie mogą powodować odpady niebezpieczne, właściwy organ może wezwać wnioskodawcę do podania składu chemicznego i właściwości odpadów,

- określenie ilości odpadów niebezpiecznych poszczególnych rodzajów przewidzianych do wytworzenia w ciągu roku,
- informacje wskazujące na sposoby zapobiegania powstawaniu odpadów niebezpiecznych lub ograniczenia ilości odpadów i ich negatywnego oddziaływania na środowisko,
- opis dalszego sposobu gospodarowania odpadami niebezpiecznymi, z uwzględnieniem zbierania, transportu, odzysku i unieszkodliwiania odpadów niebezpiecznych,
- wskazanie miejsca i sposobu oraz rodzaju magazynowanych odpadów niebezpiecznych.
- określenie czasu prowadzenia działalności związanej z wytwarzaniem odpadów.

Wytwórca odpadów (wytwarzający rocznie do 0,1 Mg odpadów niebezpiecznych) na 30 dni przed rozpoczęciem działalności powodującej powstawanie odpadów lub zmianą tej działalności wpływającą na ilość lub rodzaj wytwarzanych odpadów lub sposobów gospodarowania nimi, opracowuje i składa właściwemu marszałkowi województwa lub staroście (w 3 egzemplarzach) informację o wytwarzanych odpadach oraz sposobach gospodarowania nimi.

Informacja powinna zawierać:

- wyszczególnienie rodzajów odpadów przewidzianych do wytwarzania, a w przypadku, gdy określenie rodzaju nie jest wystarczające, do ustalenia zagrożeń, jakie te odpady mogą powodować, właściwy organ może wezwać wnioskodawcę do podania podstawowego składu chemicznego i właściwości odpadów,
- określenie ilości odpadów poszczególnych rodzajów przewidzianych do wytwarzania w ciągu roku,
- informacje wskazujące na sposoby zapobiegania powstawaniu odpadów lub ograniczania ilości odpadów i ich negatywnego oddziaływania na środowisko, opis szczegółowy sposobu gospodarowania odpadami, z uwzględnieniem zbierania, transportu, odzysku i unieszkodliwiania odpadów,
- wskazanie miejsca i sposobu oraz rodzaju magazynowanych odpadów.

Do rozpoczęcia działalności powodującej powstawanie odpadów można przystąpić, jeżeli organ właściwy do przyjęcia informacji, w terminie 30 dni od dnia złożenia informacji nie wniesie sprzeciwu, w drodze decyzji. Wytwórca odpadów może zlecić wykonanie obowiązku gospodarowania odpadami innemu posiadaczowi odpadów. Posiadacz odpadów może je przekazywać wyłącznie podmiotom, które uzyskały zezwolenie właściwego organu na prowadzenie działalności w zakresie gospodarki odpadami.

Po dopełnieniu obowiązków wynikających z ogólnych zasad postępowania wykonawca prac uprawniony jest do przyjęcia zlecenia i zawarcia umowy na wykonanie prac zabezpieczenia lub usuwania wyrobów zawierających azbest, wraz z oczyszczaniem miejsca prac z azbestem. Dla prawidłowego zawarcia umowy koniecznym jest określenie stanu środowiska przed przystąpieniem do prac, w tym strefy przyszłych prac. Pozwoli to na określenie stopnia narażenia na azbest w miejscu pracy oraz prawidłowe przygotowanie planu prac.

Plan pracy powinien być sporządzony zgodnie ze stosownymi przepisami i zawierać m.in.:

- określenie stanu środowiska przed przystąpieniem do prac w tym strefy przyszłych prac ,
- określenie rodzaju azbestu w wyrobach przeznaczonych do usunięcia,
- aktualną „Ocenę stanu...”,
- przewidywaną ilość wytwarzanych odpadów do usunięcia,
- ustalenie odpowiednich sposobów usuwania wyrobów zawierających azbest,
- określenie rodzajów i metod pracy, z uwzględnieniem technicznych środków,
- określenie sposobów eliminowania lub ograniczenia uwalniania się pyłu azbestu do powietrza.

Następnie powinien zostać opracowany plan bezpieczeństwa i ochrony zdrowia, "plan bioz", obejmujący m.in.:

- informacje dotyczące przewidywanych zagrożeń, występujących podczas realizacji robót budowlanych, określające skalę i rodzaje zagrożeń oraz miejsce i czas ich wystąpienia, w tym ryzyka dla zdrowia,

- informacje o wydzieleniu i oznakowaniu miejsc prowadzenia robót budowlanych, stosownie do rodzaju zagrożenia,
- informacje o sposobie prowadzenia instruktażu pracowników przed przystąpieniem do realizacji robót szczególnie niebezpiecznych, w tym: określenie zasad postępowania w przypadku wystąpienia zagrożenia, konieczność stosowania przez pracowników środków ochrony indywidualnej, zasady bezpośredniego nadzoru nad pracami szczególnie niebezpiecznymi, przez wyznaczone w tym celu osoby,
- określenie sposobu przechowywania i przemieszczania materiałów, wyrobów, substancji oraz preparatów niebezpiecznych, na terenie budowy,
- wskazanie środków technicznych i organizacyjnych, zapobiegających niebezpieczeństwom wynikającym z wykonywania robót budowlanych w strefach szczególnego zagrożenia zdrowia lub w ich sąsiedztwie.

Pracodawca jest obowiązany zapoznać pracowników lub ich przedstawicieli z planem prac, szczególnie w zakresie bezpieczeństwa i ochrony zdrowia.

Wykonawca prac jest obowiązany przeszkolić wszystkie osoby pozostające w kontakcie z azbestem, pracowników bezpośrednio zatrudnionych, kierujących i nadzorujących prace w zakresie zasad bezpieczeństwa i higieny pracy przy postępowaniu z wyrobami zawierającymi azbest i ich odpadami. Szkolenie powinno być przeprowadzone zgodnie z przepisami rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej, oraz przez upoważnione instytucje i potwierdzone odpowiednim świadectwem lub zaświadczeniem.

Pracodawca jest obowiązany do zapewnienia pracownikom odpowiednich ubrań roboczych zabezpieczających pracowników w czasie trwania robót i oczyszczania terenu.

Wykonawca zobowiązany jest do zgłoszenia rozpoczęcia prac usuwania wyrobów zawierających azbest do właściwego organu nadzoru budowlanego, okręgowego inspektora pracy oraz wojewódzkiego inspektora sanitarnego.

Pracodawca będący wytwórcą odpadów niebezpiecznych, zawierających azbest obowiązany jest do przygotowania, prowadzenia i przechowywania rejestru pracowników narażonych na działanie azbestu.

Ważną sprawą jest przygotowanie miejsca i sposobu tymczasowego magazynowania odpadów niebezpiecznych na placu budowy, po ich demontażu, a jeszcze przed transportem na składowisko. Miejsce takie powinno być wydzielone i zabezpieczone przed dostępem osób niepowołanych oraz oznakowane znakami ostrzegawczymi o treści: „Uwaga! Zagrożenie azbestem!”, „Osobom nieupoważnionym wstęp wzbroniony”.

Na potrzeby ewidencji odpadów niebezpiecznych, wytwórca odpadów przygotowuje dokumenty, którymi są:

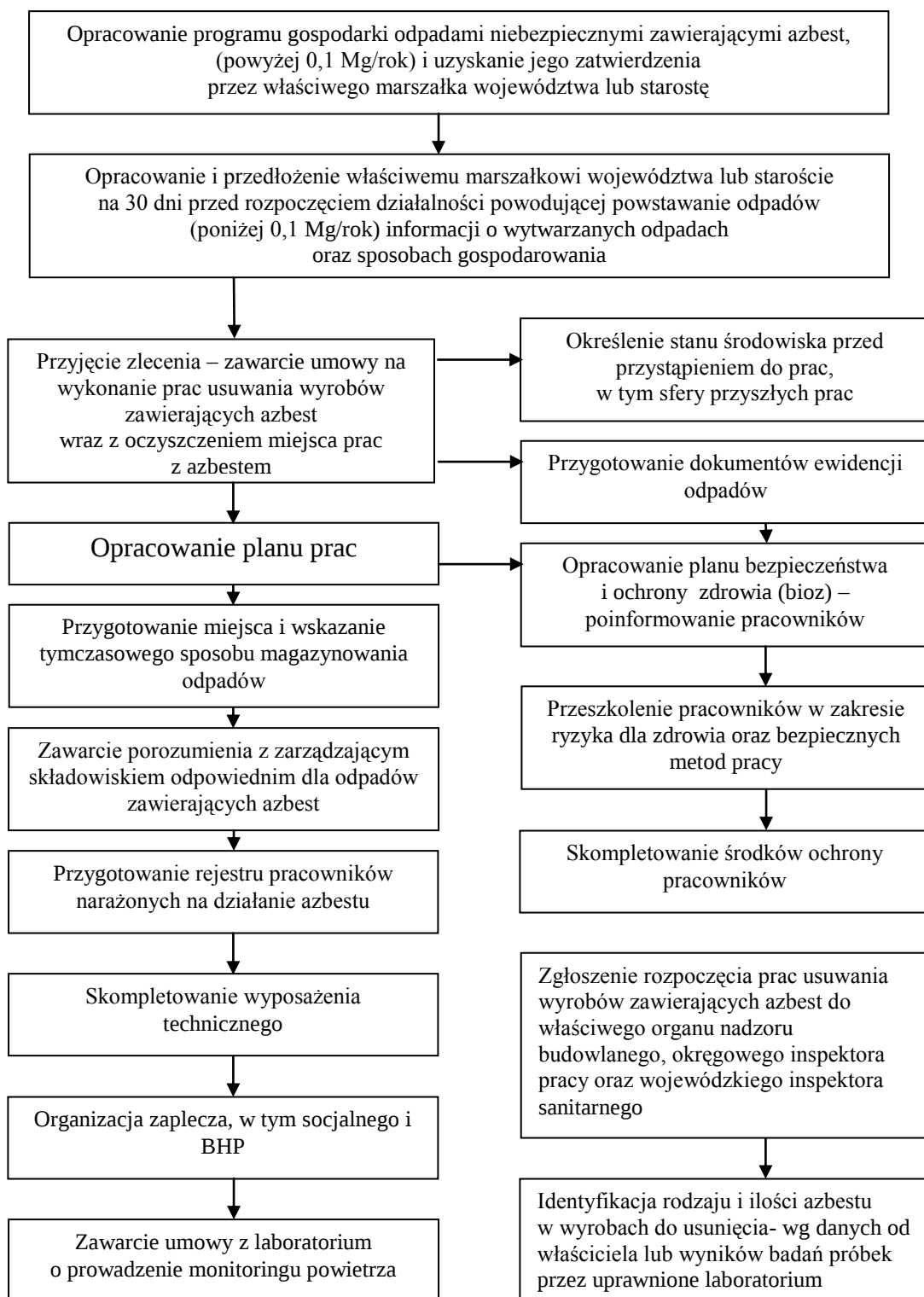
- karta ewidencji odpadu,
- karta przekazania odpadu.

Celem zapewnienia składowania odpadów niebezpiecznych powstałych po usuwaniu wyrobów zawierających azbest, wytwórca odpadów powinien przed przeprowadzeniem robót, zawrzeć porozumienie z zarządzającym składowiskiem odpadów niebezpiecznych zawierających azbest. Ważne znaczenie dla prawidłowego przygotowania robót ma skompletowanie wyposażenia technicznego, w tym narzędzi ręcznych i wolnoobrotowych, narzędzi mechanicznych, urządzeń wentylacyjnych oraz podstawowego sprzętu przeciwpożarowego. Na tym etapie należy też zabezpieczyć techniczne środki zapobiegające emisji azbestu w miejscu pracy oraz środowisku, w zależności od określenia stanu środowiska, przed przystąpieniem do wykonywania prac.

- Jeżeli usuwane są wyroby o gęstości objętościowej mniejszej niż 1000kg/m^3 , lub inne, mocno uszkodzone, a także zawierające krokidolit oraz wyroby znajdujące się w pomieszczeniach zamkniętych, to niezbędne jest zawarcie umowy z laboratorium upoważnionym do prowadzenia monitoringu powietrza. Duże znaczenie ma również przygotowanie i organizacja zaplecza budowy, w tym części socjalnej.

W planie prac – w zależności od wielkości lub specyfiki budynku, budowli, instalacji lub urządzenia, jak również terenu – można określić inne niezbędne wymagania.

Ryc.3. Graficzne przedstawienie procedury 3.

Procedura 4. Prace polegające na usuwaniu wyrobów zawierających azbest, wytwarzaniu odpadów niebezpiecznych, wraz z oczyszczeniem obiektu, terenu, instalacji.

Cel procedury

Celem procedury jest przedstawienie zakresu obowiązków i zasad postępowania wykonawców (wytwórców odpadów) prac polegających na zabezpieczeniu lub usuwaniu wyrobów zawierających azbest, będących w rozumieniu ustawy o odpadach, wytwórcami odpadów niebezpiecznych.

Zakres procedury

Zakres procedury obejmuje działania od rozpoczęcia do zakończenia prac polegających na zabezpieczeniu lub usuwaniu wyrobów zawierających azbest, wytwarzaniu odpadów niebezpiecznych, wraz z oczyszczaniem budynku, budowli, instalacji lub urządzenia i terenu z pozostałości azbestu.

Opis szczegółowy

Na wstępie należy wykonać odpowiednie zabezpieczenia obiektu, będącego przedmiotem prac i miejsc ich wykonywania, a także terenu wokół – przed emisją pyłu azbestu, która może mieć miejsce w wyniku prowadzenia prac.

Teren należy ogrodzić, zachowując bezpieczne odległości od traktów komunikacyjnych dla pieszych, nie mniej niż 1m przy zastosowaniu osłon. Teren prac należy ogrodzić poprzez oznakowanie taśmami ostrzegawczymi w kolorze biało-czerwonym i umieszczenie tablic ostrzegawczych z napisami „Uwaga! Zagrożenie Azbestem!”, „Osobom nieupoważnionym wstęp wzbroniony” lub „Zagrożenie Azbestem krokidolitem”. Przy pracach elewacyjnych powinny być stosowane odpowiednie kurtyny zasłaniające fasadę obiektu, aż do gruntu, a teren wokół objęty kurtyną, powinien być wyłożony grubą folią, dla łatwego oczyszczania po każdej zmianie roboczej.

Ogólne zasady postępowania przy usuwaniu wyrobów zawierających azbest określają następujące wymagania:

- nawilżanie wodą wyrobów zawierających azbest przed ich usuwaniem

i utrzymywanie w stanie wilgotnym przez cały czas pracy,

- składowanie na tej samej zmianie roboczej, usuniętych odpadów zawierających azbest, po ich szczelnym opakowaniu - na miejscu tymczasowego magazynowania odpadów,
- demontaż całych wyrobów (płyt, rur, kształtek itp.) bez jakiegokolwiek uszkodzenia, tam gdzie jest to technicznie możliwe,
- odspajanie wyrobów trwale związanych z podłożem przy stosowaniu wyłącznie narzędzi ręcznych lub wolnoobrotowych narzędzi mechanicznych, wyposażonych w miejscowe instalacje odciągające powietrze,
- prowadzenie kontrolnego monitoringu powietrza, w przypadku występowania stężeń pyłu azbestu, przekraczających dopuszczalne wartości dla miejsca pracy, po każdej zmianie roboczej, usunięte odpady zawierające azbest, powinny zostać szczelnie opakowane i składowane na miejscu ich tymczasowego magazynowania,
- codzienne, staranne oczyszczanie strefy prac i terenu wokół, dróg wewnętrznych oraz maszyn i urządzeń, z wykorzystaniem podciśnieniowego sprzętu odkurzającego, zaopatrzonego w filtry o dużej skuteczności ciągu (99,99% lub na mokro). Niedopuszczalne jest ręczne zamiatanie na sucho, jak również czyszczenie pomieszczeń i narzędzi pracy przy użyciu sprężonego powietrza.

W przypadku prowadzenia prac z wyrobami azbestowo-cementowymi, których gęstość objętościowa wynosi mniej niż 1000 kg/m³, (tzw. miękkie), a także z innymi wyrobami, których powierzchnia jest w widoczny sposób uszkodzona lub zniszczona lub, jeżeli prace prowadzone są na obiektach, z wyrobami zawierającymi azbest krokidolit, lub też w pomieszczeniach zamkniętych, powinny być zastosowane szczególne zabezpieczenia strefy prac i ochrony pracowników oraz środowiska, niezależnie od ogólnych zasad postępowania. Są to m.in.:

- komory dekontaminacyjne (śluzy) dla całych pomieszczeń lub stanowiące łącznik izolacyjny między miejscem stanowiącym strefę prac, a miejscem na zewnątrz obiektu,
- zastrzone rygory przestrzegania stosowania środków ochrony osobistej,
- inne metody, określone na etapie prac przygotowawczych.

W obiekcie przylegającym do strefy prac, należy zastosować odpowiednie zabezpieczenia, w tym uszczelnienie otworów okiennych i drzwiowych, a także inne, właściwe dla stopnia narażenia środki zabezpieczające.

Wszystkie zdemontowane wyroby zawierające azbest powinny być szczelnie opakowane w folie z polietylenu lub polipropylenu o grubości nie mniejszej niż 0,2 mm i zamykane w sposób uniemożliwiający przypadkowe otwarcie (zgrzewem ciągłym lub taśmą klejącą). Niedopuszczalne jest stosowanie worków papierowych. Odpady powstałe z wyrobów o gęstości objętościowej większej niż 1000 kg/m^3 , a więc płyty i rury azbestowo-cementowe, lub ich części powinny być szczelnie opakowane w folię. Pył azbestowy oraz odpady powstałe z wyrobów o gęstości objętościowej mniejszej niż 1000 kg/m^3 powinny być zestalone przy użyciu cementu lub żywic syntetycznych i po związaniu spoiwa szczelnie zapakowane w folię. Pakowanie usuniętych wyrobów zawierających azbest powinno odbywać się wyłącznie do opakowań przeznaczonych do ostatecznego składowania i wyraźnie oznakowane, w sposób określony dla azbestu. Etykiety i zamieszczone na nich napisy powinny być trwałe, nie ulegające zniszczeniu, pod wpływem warunków atmosferycznych i czynników mechanicznych. Dla usuniętych odpadów niebezpiecznych zawierających azbest oraz ich transportu na składowisko odpadów niebezpiecznych, wypełnia się:

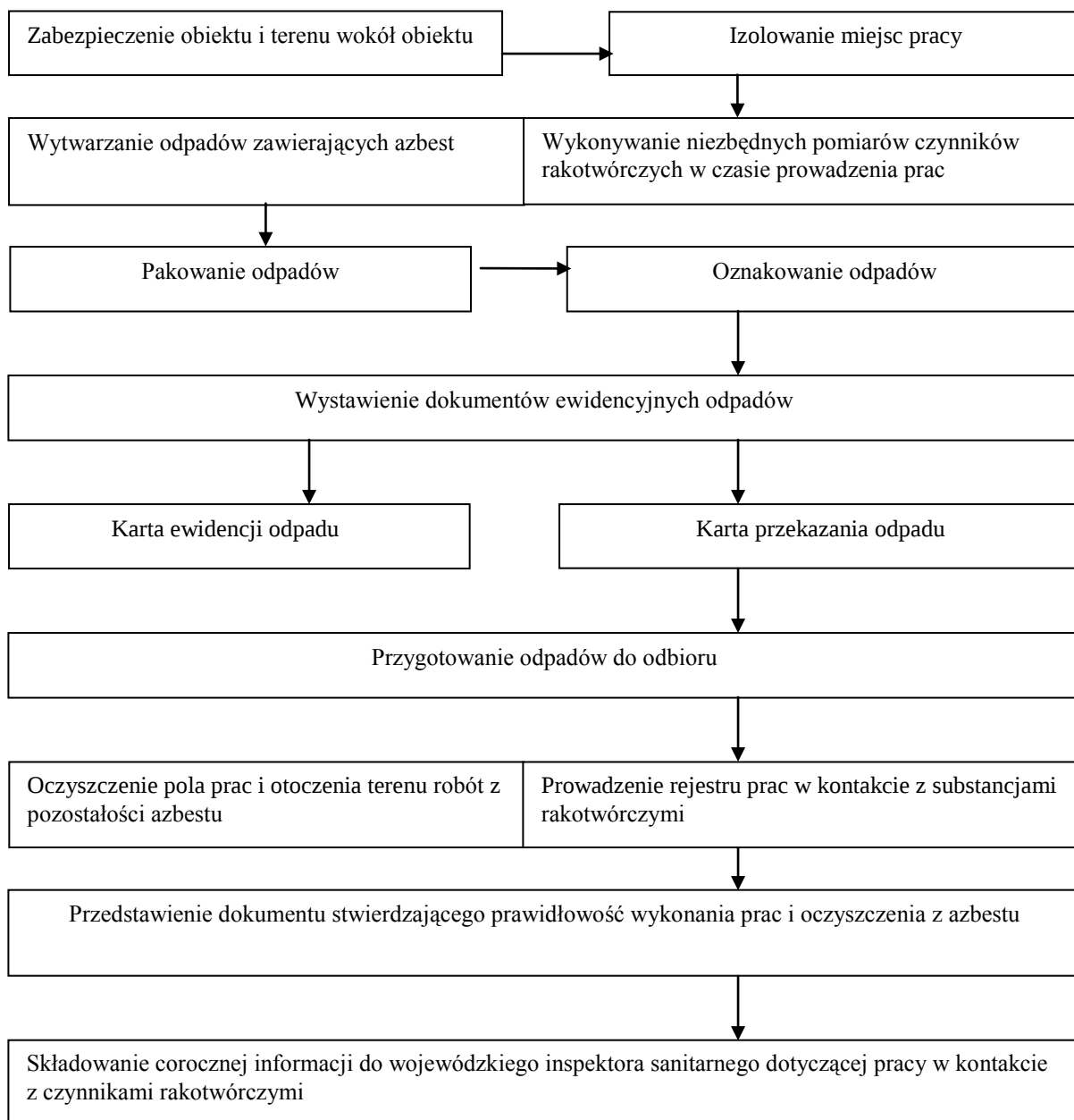
- kartę ewidencji odpadu,
- kartę przekazania odpadów.

Po zakończeniu prac polegających na usuwaniu wyrobów zawierających azbest – wytwarzaniu odpadów niebezpiecznych – wykonawca prac ma obowiązek dokonania prawidłowego oczyszczenia strefy prac i oczyszczenia z pozostałości azbestu.

Oczyszczenie powinno nastąpić przez zastosowanie urządzeń filtracyjno-wentylacyjnych z wysokoskutecznym filtrem (99,99%) lub na mokro. Wykonawca prac ma obowiązek przedstawienia właścicielowi lub zarządcy obiektu, będącego przedmiotem prac, oświadczenia stwierdzającego prawidłowość wykonania prac i oczyszczenia z azbestu. W przypadku, kiedy przedmiotem prac były wyroby o gęstości objętościowej mniejszej niż 1000 kg/m^3 lub wyroby mocno uszkodzone i zniszczone lub prace obejmowały wyroby zawierające azbest krokydolit lub prowadzone były w pomieszczeniach zamkniętych, wykonawca prac ma obowiązek przedstawienia

wyników badania powietrza, przeprowadzonego przez uprawnione do tego laboratorium lub instytucje.

Ryc.4. Graficzne przedstawienie procedury 4

Procedura 5. Przygotowanie i transport odpadów niebezpiecznych zawierających azbest

Cel procedury

Celem procedury jest przedstawienie zakresu obowiązków i zasad postępowania dotyczących przygotowania i transportu odpadów niebezpiecznych zawierających azbest.

Zakres procedury

Zakres procedury obejmuje działania począwszy od uzyskania zezwolenia na transport odpadów niebezpiecznych zawierających azbest, poprzez pozostałe czynności i obowiązki transportującego takie odpady – aż do ich przekazania na składowisko odpadów, przeznaczone do wyłącznego składowania odpadów zawierających azbest.

Opis szczegółowy

Posiadacz odpadów, który prowadzi działalność w zakresie transportu odpadów jest obowiązany uzyskać zezwolenie na prowadzenie tej działalności. Zezwolenie na prowadzenie działalności w zakresie transportu odpadów wydaje starosta. Właściwym starostą do wydania zezwolenia na transport odpadów jest starosta właściwy ze względu na miejsce siedziby firmy transportującej.

Wniosek o zezwolenie na prowadzenie działalności w zakresie transportu odpadów powinien zawierać:

- wyszczególnienie rodzajów odpadów przewidzianych do transportu, w przypadku, gdy określenie rodzaju jest niewystarczające do ustalenia, zagrożeń, jakie te odpady mogą powodować dla środowiska, właściwy organ może wezwać wnioskodawcę do podania podstawowego składu chemicznego i właściwości odpadów,
- oznaczenie obszaru prowadzenia działalności,
- wskazanie sposobu i środków transportu odpadów,
- przedstawienie możliwości technicznych i organizacyjnych pozwalających należycie wykonywać działalność w zakresie transportu odpadów,

- przewidywany okres wykonywania działalności w zakresie transportu odpadów.

Zezwolenie na prowadzenie działalności w zakresie transportu odpadów jest wydawane w drodze decyzji przez właściwy organ na czas oznaczony nie dłuższy niż 10 lat.

Transportem odpadów niebezpiecznych zawierających azbest może zajmować się wytwórca odpadów lub inny, uprawniony do tego podmiot prawny. W każdym przypadku konieczne jest uzyskanie od właściwego starosty zezwolenia na transport odpadów niebezpiecznych zawierających azbest.

Przekazanie partii odpadów zawierających azbest przez wytwórcę odpadów innemu posiadaczowi odpadów niebezpiecznych, np. w celu ich dalszego transportu odbywa się z zastosowaniem karty przekazania odpadu – sporządzonej przez wytwórcę odpadów.

Do obowiązków posiadacza odpadów niebezpiecznych prowadzącego działalność wyłącznie w zakresie ich transportu na składowisko należy:

- posiadanie karty przekazania odpadu z potwierdzeniem przejęcia odpadu,
- posiadanie dokumentu przewozowego z opisem towarów (odpadów) niebezpiecznych,
- posiadanie świadectwa dopuszczenia pojazdu do przewozu odpadów niebezpiecznych,
- posiadanie przez kierowcę zaświadczenia ADR o ukończeniu kursu kształcącego dla kierowców pojazdów przewożących towary niebezpieczne,
- oznakowanie pojazdu odblaskowymi tablicami ostrzegawczymi,
- utrzymanie czystości skrzyni ładunkowej pojazdu,
- sprawdzenie stanu opakowań i ich oznakowanie litera „a”,
- sprawdzenie umocowania sztuk przesyłki z odpadami w pojeździe.

Transport odpadów niebezpiecznych zawierających azbest, **należy prowadzić z zachowaniem przepisów dotyczących transportu towarów niebezpiecznych spełniając określone w tych przepisach kryteria klasyfikacyjne.**

Odpady zawierające azbest pochodzące z budowy, remontu i demontażu obiektów budowlanych oraz odpady izolacyjne zawierające azbest, zgodnie z ADR zaliczone

zostały do klasy 9 – różne materiały i przedmioty niebezpieczne, z czego wynikają określone wymagania przy transporcie.

Posiadacz odpadów, dokonujący ich transportu, obowiązany jest do posiadania dokumentu przewozowego materiałów niebezpiecznych, który według ADR powinien zawierać:

- numer rozpoznawczy odpadu nadawanego do przewozu i jego pełną nazwę,
- klasę, do której należy odpad nadawany do przewozu,
- liczbę sztuk przesyłki,
- całkowitą ilość przewożonych odpadów,
- nazwy i adresy nadawcy oraz odbiorcy przewożonych odpadów (składowiska).

Do przewożenia odpadów zawierających azbest mogą być używane samochody ciężarowe z nadwoziem skrzyniowym, bez przyczepy lub z jedną przyczepą. Pojazdy przewożące odpady niebezpieczne powinny być zaopatrzone w świadectwo dopuszczenia pojazdu do przewozu towarów niebezpiecznych. Świadectwo to wystawiane jest przez Dyrektora Transportowego Dozoru Technicznego na podstawie badania technicznego pojazdu dokonanego przez okręgową stację kontroli pojazdów oraz sprawdzenia dokonanego przez Transportowy Dozór Techniczny. Kierowca wyznaczony do przewozu odpadów zawierających azbest, obowiązany jest posiadać – poza prawem jazdy – zaświadczenie ADR ukończenia kursu kształcącego kierowców pojazdów przewożących towary niebezpieczne, wydane przez podmiot posiadający zezwolenie marszałka województwa na prowadzenie takiej działalności.

Każdy pojazd przewożący odpady zawierające azbest powinien być oznakowany dwiema odblaskowymi tablicami ostrzegawczymi bez numerów rozpoznawczych. Tablice te powinny być prostokątne, o wymiarach 30x40 cm, barwy pomarańczowej odblaskowej, dookoła otoczone czarnym nie odblaskowym paskiem o szerokości nie przekraczającej 15 mm. Po wyładowaniu odpadów tablice te nie mogą być widoczne na pojeździe stojącym lub poruszającym się po drodze.

Przed każdym załadunkiem odpadów, skrzynia ładunkowa pojazdu powinna być dokładnie oczyszczona, w szczególności z ostrych i twardych przedmiotów (np. gwoździ śrub) nie stanowiących integralnej części nadwozia pojazdu. Wskazane jest wyłożenie podłogi skrzyni ładunkowej folią, w celu zabezpieczenia przed uszkodzeniem opakowań.

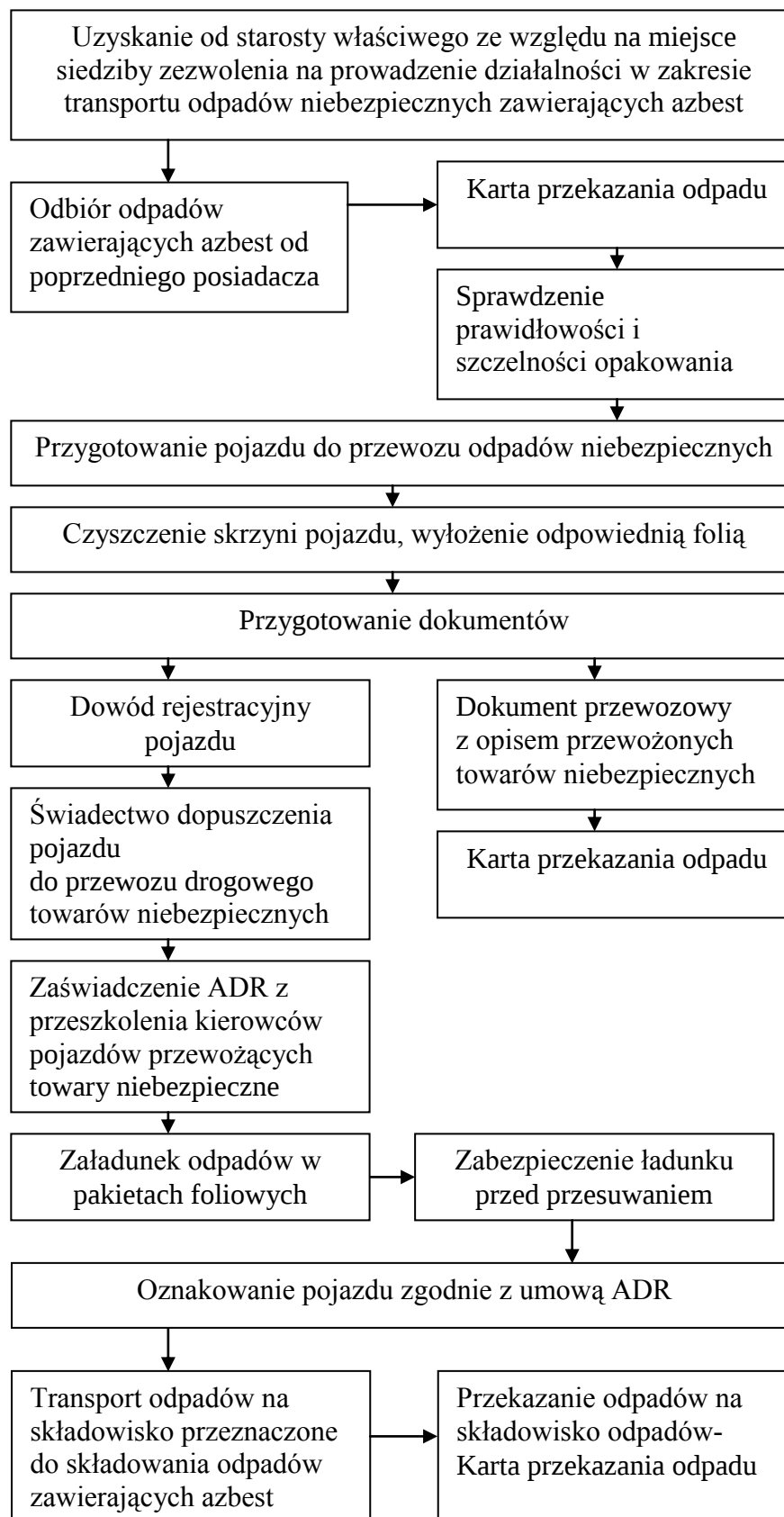
Załadunek i rozładunek odpadów (palet, pojemników typu big-bag) powinny odbywać się przy wykorzystaniu dźwigu lub podnośnika.

Transportujący odpady powinien odmówić przyjęcia przesyłki odpadów, która nie posiada oznakowania wyrobów i odpadów zawierających azbest oraz w przypadku, gdy opakowanie zostało uszkodzone przy załadunku. Sztuki przesyłki z opadami zawierającymi azbest powinny być ułożone i umocowane na pojeździe tak, aby w czasie ich przewozu nie przesuwwały się oraz nie były narażone na tarcie, wstrząsy, przewracanie się i wypadnięcie z pojazdu. W trakcie przewozu ładunek powinien być dokładnie zabezpieczony folią lub plandeką przed uszkodzeniem.

Po każdym wyładunku odpadów z pojazdu, należy dokładnie sprawdzić, czy na powierzchni skrzyni ładunkowej nie znajdują się pozostałości po przewożonych odpadach. W razie stwierdzenia takiej pozostałości należy niezwłocznie ją usunąć oraz dokładnie oczyścić pojazd i jego wyposażenie z zachowaniem zasad przewidzianych dla prac przy usuwaniu azbestu.

Odpady niebezpieczne zawierające azbest transportowane są na składowisko przeznaczone do wyłącznego składowania odpadów zawierających azbest. Tam następuje ich przekazanie następnemu posiadaczowi odpadów – zarządzającemu składowiskiem i potwierdzenie tego faktu na karcie przekazania odpadu.

Ryc.5. Graficzne przedstawienie procedury 5.

Procedura 6. Składowanie odpadów na składowiskach lub wydzielonych kwaterach przeznaczonych do wyłącznego składowania odpadów zawierających azbest.

Cel procedury

Celem procedury jest przedstawienie zakresu i zasad postępowania dotyczących składowania na składowiskach odpadów lub na wydzielonych kwaterach na terenie innych składowisk odpadów, przeznaczonych do wyłącznego składowania odpadów niebezpiecznych zawierających azbest.

Zakres procedury

Zakres procedury obejmuje działania poczynwszy od przyjęcia partii odpadów na składowisko, poprzez dalsze czynności, aż do sporządzenia rocznego zbiorczego zestawienia danych o rodzaju i ilości przyjętych odpadów.

Opis szczegółowy

Do obowiązków zarządzającego składowiskiem odpadów niebezpiecznych zawierających azbest należy:

- przeszkolenie pracowników w zakresie bezpiecznych metod postępowania z odpadami zawierającymi azbest,
- potwierdzenie w karcie przekazania odpadów przyjęcia partii odpadów na składowisko,
- sporządzenie zbiorczego zestawienia danych o rodzaju i ilości odpadów przyjętych na składowisko,
- składowanie odpadów zgodnie z przepisami dotyczącymi odpadów niebezpiecznych zawierających azbest oraz zatwierdzoną instrukcją eksploatacji składowiska,
- zapewnienie deponowania odpadów w sposób nie powodujący uszkodzenia opakowań odpadów,
- racjonalne wykorzystywanie pojemności eksploatacyjnej składowiska.

Odpady zawierające azbest pochodzące z budowy, remontu i demontażu obiektów budowlanych oraz infrastruktury drogowej oznaczone w katalogu odpadów kodami

17 06 01* i 17 06 05* mogą być unieszkodliwiane przez składowane razem w jednej kwaterze .

Składowiska lub kwatery buduje się w specjalnie wykonanych zagłębieniach terenu ze ścianami bocznymi zabezpieczonymi przed osypywaniem się.

Zarządzający składowiskiem powinien uzyskać pozwolenie na użytkowanie składowiska po zatwierdzeniu instrukcji eksploatacji oraz po przeprowadzeniu kontroli przez wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska. Instrukcje eksploatacji składowiska odpadów niebezpiecznych zatwierdza, w drodze decyzji marszałek województwa. Kierownik składowiska powinien posiadać świadectwo stwierdzające kwalifikacje w zakresie gospodarowania odpadami i m.in. obowiązany jest do prowadzenia ewidencji ilości odpadów przyjmowanych na składowisko.

Zarządzający składowiskiem pobiera od posiadacza odpadów zawierających azbest, opłatę za korzystanie ze środowiska, którą odprowadza na rachunek urzędu marszałkowskiego, właściwego ze względu na miejsce składowania odpadów.

Zarządzający składowiskiem posiadającym wydzielone kwatery powinien zapewnić selektywne składowanie odpadów zawierających azbest, w izolacji od innych odpadów, a miejsce składowania powinno być oznakowane i zaznaczone na planie sytuacyjnym składowiska. Odpady powinny być deponowane na składowiskach zlokalizowanych na terenach oddalonych od budynków mieszkalnych i izolowanych pasem zieleni.

Prace związane z deponowaniem odpadów zawierających azbest należy prowadzić w sposób zabezpieczający przed emisją pyłu azbestowego do powietrza, a podstawowym zadaniem jest niedopuszczenie do rozszczelnienia opakowań odpadów. Opakowania z odpadami należy zdejmować z pojazdu przy pomocy urządzeń dźwigowych i ostrożnie układać w kwaterze składowiska. Niedopuszczalne jest zrzucanie lub wysypywanie odpadów z samochodów. Warstwa zdeponowanych odpadów powinna być zabezpieczona przed uszkodzeniem opakowań przez przykrycie folią lub warstwą gruntu o grubości około 5cm.

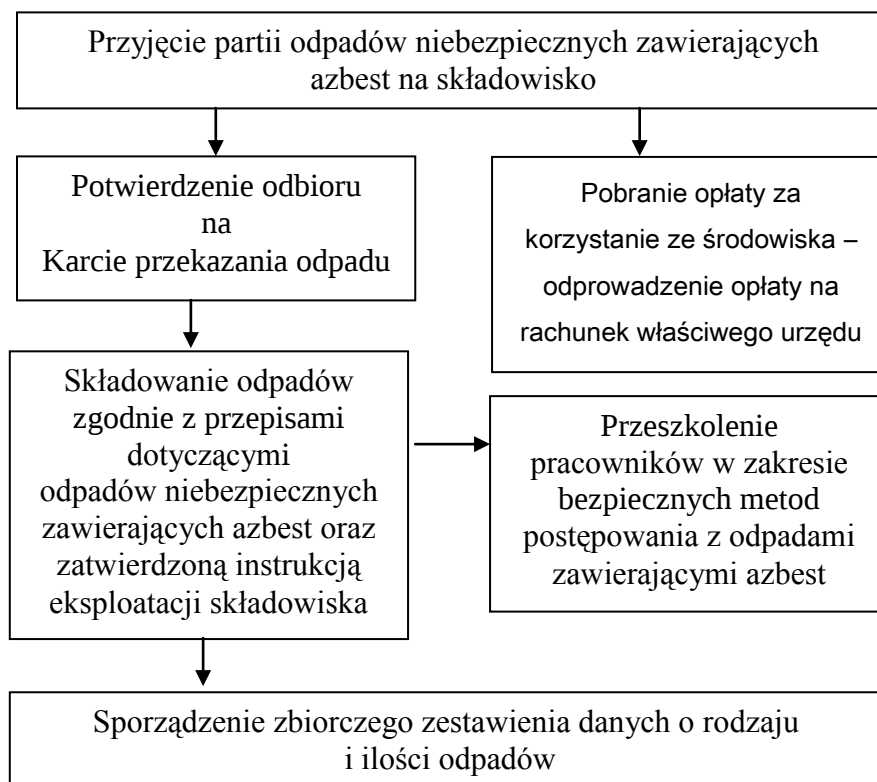
Opakowania z odpadami powinny być układane zgodnie z technologią składowania zatwierdzoną w instrukcji eksploatacji składowiska, uwzględniającą racjonalne wykorzystanie pojemności obiektu.

Niedopuszczalne jest zagęszczanie odpadów przy wykorzystaniu kompaktora, ani poruszanie się pojazdów mechanicznych po powierzchni składowanych odpadów.

Dla składowisk odpadów zawierających azbest o kodach 17 06 01* i 17 06 05* nie stosuje się rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 9 grudnia 2002 r. w sprawie zakresu, czasu, sposobu oraz warunków prowadzenia monitoringu składowisk odpadów. Po zakończeniu składowania odpadów zawierających azbest na poziomie 2 m poniżej terenu otoczenia i wypełnieniu gruntem do poziomu terenu, zarządzający składowiskiem powinien złożyć wniosek do właściwego organu w celu uzyskania zgody na zamknięcie składowiska lub jego wydzielonej części.

Zgodę na zamknięcie składowiska odpadów niebezpiecznych wydaje w drodze decyzji marszałek województwa po przeprowadzeniu kontroli składowiska przez wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska.

Ryc.6. Graficzne przedstawienie procedury 6.

5. Krótka charakterystyka obszaru powiatu włocławskiego

Położenie geograficzne

Reforma administracyjna, dokonana na podstawie ustawy z dnia 24 lipca 1988 r. o wprowadzeniu zasadniczego trójstopniowego podziału terytorialnego państwa (Dz. U. nr 96, poz. 603 z późn. zm.) oraz ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. nr 91, poz. 578 z późn. zm.) sprawiła, że mocą Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 sierpnia 1998r. w sprawie utworzenia powiatów - z dniem 1 stycznia 1999 r. ponownie został utworzony Powiat Włocławski, w skład którego weszły następujące gminy: Gmina Baruchowo, Gmina Boniewo, Miasto i Gmina Brześć Kujawski, Gmina Choceń, Miasto i Gmina Chodecz, Gmina Fabianki, Gmina i Miasto Izbica Kujawska, Gmina Kowal, Miasto Kowal, Gmina Lubanie, Miasto i Gmina Lubień Kujawski, Gmina i Miasto Lubraniec, Gmina Włocławek.

Siedzibą władz powiatu jest miasto Włocławek.

Powiat włocławski obejmuje południowo-wschodnią część województwa kujawsko-pomorskiego. Sąsiaduje z powiatami : lipnowskim, płockim, gostynińskim, kutnowskim, konińskim, radziejowskim i aleksandrowskim.

Powierzchnia powiatu wynosi 1.472,3 km² tj. 147 234 ha, co stanowi 8,2 % powierzchni województwa. Jest drugim co do wielkości powiatem w województwie, po powiecie świeckim (1.472,7 km²) i trzykrotnie większym od najmniejszego powiatu w województwie - powiatu aleksandrowskiego (476,6 km²).

Powiat zamieszkuje 86 723 ludności tj. – 4,14 % ludności województwa . Wskaźnik gęstości zaludnienia w związku z tym jest niewysoki i wynosi 59 osoby na km² przy średniej krajowej -122 osoby na km².

Tereny miejskie zajmują tylko 1,15 % ogólnej powierzchni powiatu, a użytki rolne i lasy 88,28%. Pozostałe grunty jak drogi, wody, podwórza itp. to tylko 11,7 %.

Tabl.1. Tabelaryczne zestawienie powierzchni powiatu włocławskiego w przeliczeniu na jednego mieszkańca na tle województwa i kraju.

Rodzaj Użytków	Powierzchnia na jednego mieszkańca [ha]			
	Powiat		Województwo	Kraj
	Ogółem	Wieś		
Powierzchnia ogółem	1,68	2,07	0,86	0,81
Użytki rolne	1,18	1,46	0,55	0,48
Grunty rolne	1,04	1,29	0,48	0,36
Użytki zielone	0,11	0,14	0,07	0,11
Lasy	0,19	0,37	0,19	0,23

6. Informacje o ilości, stanie i gospodarce wyrobami i odpadami zawierającymi azbest w gminach Powiatu Włocławskiego

Warunkiem koniecznym bezpiecznego dla ludzi i środowiska użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest jest rzetelnie sporządzona inwentaryzacja wyrobów zawierających azbest i ocena ich stanu określająca, w zależności od rodzaju, stanu i sposobu zastosowania azbestu, stopień pilności wymiany wyrobów zawierających azbest na terenie gmin.

W rozporządzeniach Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 23 października 2003 r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania

i przemieszczania azbestu oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których był lub jest wykorzystywany azbest oraz z dnia 2 kwietnia 2004r. w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest, założono wykonanie inwentaryzacji oraz dokonanie oceny stanu wyrobów zawierających azbest na 2004 r. Od tego też roku właściciele i zarządcy obiektów zobligowani są do przekazywania marszałkowi województwa, wójtowi lub burmistrzowi informacji o wyrobach zawierających azbest i miejscu ich wykorzystywania oraz informacji o wyrobach, których wykorzystanie zakończono.

Dla potrzeb niniejszego opracowania przyjęto dane w zakresie ilości i rodzajach wyrobów zawierających azbest pozyskane w latach 2005 i 2008 poprzez przeprowadzoną ankietę dla gmin, przez Starostwo Powiatowe we Włocławku.

Tabli.2. Porównanie ilość wyrobów zawierających azbest w latach 2005 i 2008

L.P.	Gmina	Ilość wyrobów zawierających azbest w Mg (stan na 2005r.)	Ilość wyrobów zawierających azbest w Mg (stan na 2008r.)
1	m.Kowal	77,00	248,41
2	Brześć Kujawski	3354,00	1555,00
3	Lubień Kujawski	4000,00	3962,00
4	Chodecz	2000,00	2000,00
5	Izbica Kujawska	1235,00	2135,06
6	Lubraniec	2970,00	3294,00
7	gm.Włocławek	1780,00	2277,00
8	Baruchowo	995,00	2377,00
9	Boniewo	2285,00	1714,42
10	Choceń	2295,00	254,00
11	Fabianki	1011,00	1310,00
12	gm.Kowal	2026,00	3116,01
13	Lubanie	1704,00	1743,84
Razem :		25 732,00	25 986,74

Tabl.3. Rodzaje wyrobów zawierających azbest na podstawie ankiety dla gmin przeprowadzonej w 2008 r.

Lp.	Gmina	Rodzaje wyrobów zawierających azbest				
		Materiały izolacyjne np. płyty azbestowo- cementowe płaskie i faliste typu eternit		Materiały konstrukcyjne np. rury wodociągowe, kanalizacyjne, złącza i inne		Inne wyroby np. sznury, tkaniny, płyty pilśniowe itp.
		jednostka	m ²	Mg(t)	mb	Mg (t)
1.	Miasto Kowal		9 855,00	108,41	3 500	-
2.	Brześć Kujawski		115 181,80	1 267,00	7 200	-
3.	Lubień Kujawski		360 181,80	3 962,00	-	-
4.	Chodecz		181 818,20	2 000,00	-	-
5.	Izbica Kujawska		165 733,00	1 823,06	7 800	-
6.	Lubraniec		299 454,54	3 294,00	-	-
7.	Włocławek		207 000,00	2 277,00	-	-
8.	Baruchowo		216 081,00	2 377,00	-	-
9.	Boniewo		155 856,18	1 714,42	-	-
10.	Chocień		15 436,37	169,00	2 000	3,0
11.	Fabianki		102 727,27	1 130,00	4 500	-
12.	Kowal		283 273,64	3 116,01	-	-
13.	Lubanie		150 167,54	1 651,84	2 300	-
Łącznie			2 262 766,34	24 889,74	27 300 Co odpowiada 1 092 Mg	3,0 2,0

Dla potrzeb niniejszego opracowania, za Programem usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski opracowanym w maju 2002 r. przez Radę Ministrów przyjęto, że 1 m² płyty azbestowo-cementowej waży średnio 11kg (0.011Mg), a średnia waga 1 mb rur azbestowych wynosi 40 kg (0,04Mg)

Z analizy otrzymanych danych wynika, że na terenie powiatu włocławskiego ilość wbudowanych wyrobów zawierających azbest wynosi **25 986 ,74 Mg (t)**.

Z uwagi na rolniczy charakter tego obszaru, wyroby zawierające azbest występują przede wszystkim w obiektach budowlanych mieszkalnych i inwentarskich, głównie, bo **95,77 %**, w postaci różnego rodzaju **płyt azbestowo-cementowych** wykorzystywanych w latach ubiegłych do wykonania pokryć dachowych lub elewacji budynków. Prawidłowo zamontowane i konserwowane płyty (co 5 – 7 lat farbą akrylową) mogą być użytkowane przez okres dłuższy niż 30 lat. Jednakże z uwagi na oszczędności, w wielu przypadkach mamy do czynienia z zastosowaniem sposobów „gospodarczych”, które w znacznym stopniu odbiegają od zaleceń producentów , w związku z powyższym przy kryciu dachów występowały liczne błędy montażu powodujące ich pękanie oraz odkształcanie. Niestety to skraca bezpieczny okres użytkowania tych wyrobów. Dlatego też, w pierwszej kolejności, takie wyroby azbestowe powinny zostać wyeliminowane z naszego środowiska.

Znacznie mniejszy problem stanowią rury wodociągowe i kanalizacyjne zbudowane z materiałów zawierających w swoim składzie azbest. Są one wbudowane w rurociągi na terenie sześciu gmin. Zarówno ich niewielki udział procentowy w całości, stanowiący 4,1% , jak i zastosowanie do wykonywania instalacji podziemnej (szkodzi pylenie) nie zagrażają w bezpośredni sposób mieszkańcom powiatu włocławskiego. Niewielki jest także procentowy udział materiałów izolacyjnych stosowanych w urządzeniach grzejnych i innych wyrobach takich jak sznury, tkaniny czy płyty pilśniowe, bo wynoszący tylko 0.04 %.

Jedyną metodą unieszkodliwiania odpadów zawierających azbest jest ich składowanie na składowiskach odpadów niebezpiecznych lub na wydzielonych częściach składowisk odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne, przeznaczonych do wyłącznego składowania tych odpadów.

Zarządzający składowiskiem zobowiązany jest do prowadzenia ilościowej i jakościowej ewidencji odpadów zgodnie z katalogiem odpadów przy wykorzystaniu karty ewidencji odpadu oraz karty przekazania odpadów.

Na terenie województwa kujawsko – pomorskiego zlokalizowane jest tylko jedno składowisko odpadów do deponowania odpadów zawierających azbest. Najbliżej położone składowiska przyjmujące odpady zawierające azbest znajdują się w :

- Małociechowie gm. Pruszcz – województwo kujawsko-pomorskie
- Koninie – województwo wielkopolskie.

Aktualna lista składowisk przyjmujących w/w odpady wraz z ich opisem, znajduje się na stronach internetowych zorganizowanych pod auspicjami Ministerstwa Gospodarki pod nazwą „Baza azbestowa”. Do niniejszego opracowania załączono aktualny wykaz składowisk na terenie kraju stanowiący załącznik nr 4.

Przepisy w sposób bezpośredni nie precyzują, kto może być wykonawcą prac polegających na zabezpieczeniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest, biorąc jednak pod uwagę obowiązki, jakie postawiono przed wykonawcą, wnioskować należy, że tego typu prace powinna wykonywać wyspecjalizowana jednostka posiadająca stosowne zezwolenia oraz wyposażenie techniczne i socjalne zapewniające prowadzenie prac oraz odpowiednie zabezpieczenie pracowników i środowiska przed narażeniem na działanie azbestu. Wykaz podmiotów uprawnionych zezwoleniem Starosty Włocławskiego do prowadzenia prac związanych z azbestem stanowi załącznik nr 5.

7. Finansowe aspekty realizacji Programu.....

Na terenie powiatu włocławskiego zinwentaryzowano **25 986 ,74 Mg** odpadów azbestowych. Biorąc pod uwagę tę ilość oraz ustawowe ramy czasowe realizacji „Programu Usuwania Azbestu i Wyrobów Zawierających Azbest Stosowanych na Terytorium Polski” do dnia 31 grudnia 2032 r. corocznie przez najbliższe 24 lata winno być unieszkodliwiane średnio 1 082,78 Mg odpadów.

Z przedstawionej kalkulacji jasno wynika, że realizacja założeń „Programu Usuwania Azbestu i Wyrobów Zawierających Azbest Stosowanych na Terytorium Polski” nie jest możliwa bez wydatnej pomocy finansowej Państwa w tym zakresie.

7.1. Ogólnopolskie instrumenty wspierające bezpieczne eliminowanie z użytkowania wyrobów zawierających azbest.

Ogólnopolskie instrumenty wspierające bezpieczne eliminowanie z użytkowania wyrobów zawierających azbest oferowane są przez :

1. Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
2. Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013
3. Bank Gospodarki Żywnościowej SA we współpracy z ARiMR
4. Bank Ochrony Środowiska S.A.:
 - a/ Linia KfW5
 - b/ Kredyt na zakup i montaż urządzeń i wyrobów służących ochronie środowiska.

7.1.1. Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

Ul. Konstruktorska 3a

02-673 Warszawa

Tel.- 022 45-90-100, faks.022 459-01-01

e-mail: fundusz@nfosigw.gov.pl

www.nfosigw.gov.pl

Szczegółowe informacje na temat Warunków uzyskania dofinansowania przedsięwzięć związanych z usuwaniem odpadów zawierających azbest są zamieszczone na stronie NFOŚiGW

7.1.2 Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013.

Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa W Warszawie

Al. Jana Pawła II &0

00-175 Warszawa

Tel. 0800 38 00 84 faks 022 318-53-30

WWW.arimr.gov.pl

e-mail: info@arimr.gov.pl

W Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 (PROW) istnieje możliwość sfinansowania inwestycji związanych z bezpiecznym usuwaniem azbestu w I osi priorytetowej w ramach działania 1.2.1 Modernizacja gospodarstw rolnych.

Beneficjentami w ramach działania 1.2.1 Modernizacja gospodarstw rolnych mogą być:

1. osoby fizyczne , które nie osiągnęły wieku emerytalnego.
2. osoby prawne,
3. spółki osobowe, prowadzące działalność rolniczą w zakresie produkcji roślinnej lub zwierzęcej.

W ramach działania 1.2.1 Modernizacja gospodarstw rolnych możliwe jest sfinansowanie inwestycji polegającej na bezpiecznym usunięciu azbestu tylko jako elementu projektu, polegającego na budowie , przebudowie , remoncie połączonym z modernizacją budynków lub budowli wykorzystywanych do produkcji rolnej oraz do przechowywania, magazynowania , przygotowania do sprzedaży lub sprzedaży bezpośredniej produktów rolnych wraz z zakupem, montażem instalacji technicznej, wyposażenia.

Koszty kwalifikowane stanowią koszty rozbiórki i unieszkodliwienia materiałów szkodliwych pochodzących z rozbiórki pod warunkiem, że rozbiórka jest niezbędna w celu realizacji operacji, a także koszty materiałów zastępujących materiały szkodliwe (w tym azbest).

Formą wsparcia jest dotacja, która beneficjentowi przekazywana będzie w formie refundacji części wydatków kwalifikowanych operacji (części poniesionych kosztów realizacji inwestycji).

Maksymalna wysokość pomocy udzielonej jednemu beneficjentowi i na jedno gospodarstwo nie może przekroczyć 300 tys. zł tj. 76.848,2euro.

Do realizacji mogą być przyjęte operacje , których wysokość kosztów kwalifikowanych będzie wynosiła powyżej 20 tys. zł. Ograniczenie to nie dotyczy operacji obejmujących wyłącznie wyposażenie gospodarstwa rolnego w urządzenia do składowania nawozów naturalnych lub projektów związanych z dostosowaniem do norm wspólnotowych.

Poziom pomocy wynosi maksymalnie:

- 40% kosztów inwestycji kwalifikującej się do objęcia pomocą,

- 50% kosztów inwestycji kwalifikującej się do objęcia pomocą, realizowanej przez osobę fizyczną, która w dniu złożenia wniosku o pomoc nie ukończyła 40 roku życia,
- 50% kosztów inwestycji kwalifikującej się do objęcia pomocą, realizowanej na obszarach górskich, innych o niekorzystnych warunkach gospodarowania, obszarach rolnych objętych siecią NATURA 2000 lub obszarach, na których obowiązują ograniczenia w związku z wdrażaniem Ramowej Dyrektywy Wodnej,
- 60% kosztów inwestycji kwalifikującej się do objęcia pomocą, realizowanej przez osobę fizyczną, która w dniu złożenia wniosku nie ukończyła 40 roku życia, na obszarach górskich, innych obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania, obszarach objętych siecią NATURA 2000 lub obszarach, na których obowiązują ograniczenia w związku z wdrażaniem Ramowej Dyrektywy Wodnej,
- 75% kosztów inwestycji kwalifikującej się do objęcia pomocą, realizowanej w związku z wprowadzeniem w życie Dyrektywy Azotanowej – dotyczy umów zawartych do dnia 30 kwietnia 2008.

Pomoc przyznawana jest na inwestycję, która spełnia wymagania określone przepisami prawa, jest uzasadniona pod względem wysokości kosztów, nie ma charakteru inwestycji odtworzeniowej oraz przyczyni się do poprawy ogólnych wyników gospodarstwa.

Gospodarstwo, którego dotyczy inwestycja, musi być żywotne pod względem ekonomicznym (wielkość ekonomiczna gospodarstwa wynosi co najmniej równowartość 4 ESU) i prowadzone jest przez osobę posiadającą odpowiednie kwalifikacje zawodowe lub uzyska te kwalifikacje w terminie określonym w związku z przyznaniem pomocy w ramach działania Ułatwianie startu młodym rolnikom.

Szczegółowe warunki dofinansowania określone są w Rozporządzeniu ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 17 października 2008 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania „Modernizacja gospodarstw rolnych” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013.

Prezes Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa podaje do publicznej wiadomości, na stronie internetowej Agencji oraz w co najmniej jednym dzienniku ogólnopolskim, informację o możliwości składania wniosków o przyznanie pomocy.

Wniosek można składać po upływie 14 dni od tego dnia. Prezes AR i MR podaje do publicznej wiadomości(nie rzadziej niż co 14 dni) informacje o liczbie wniosków o przyznanie pomocy złożonych w danym roku realizacji PROW i zapotrzebowaniu na środki wynikające z tych wniosków, z podziałem na województwa.

Termin składania wniosków w danym roku upływa z końcem dnia roboczego następującego po dniu podania do publicznej wiadomości informacji określającej, że zapotrzebowanie na środki osiągnęło co najmniej 120% dostępnych w danym roku w danym województwie.

Wniosek o przyznanie pomocy składa się osobiście, lub za pośrednictwem osoby upoważnionej bezpośrednio w oddziale Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.

7.1.3. Bank Gospodarki Żywnościowej SA we współpracy z ARMiR

Bank Gospodarki Żywnościowej współpracuje z Agencją Restrukturyzacji i modernizacji Rolnictwa zakresie udzielania kredytów preferencyjnych.

Podmiotami uprawnionymi do ubiegania się o kredyt preferencyjny są:

1. osoby fizyczne
2. osoby prawne,
3. jednostki organizacyjne nie posiadające osobowości prawnej,

Kredyt może zostać udzielony na działalności wymienione w *Wykazie działalności w zakresie rolnictwa i przetwórstwa produktów rolnych wspomaganych przez ARMiR w postaci dopłat do oprocentowania kredytów*, zawartym w części I w grupach :

1. uprawy rolne;warzywnictwo;ogrodnictwo-01.1
- 2.chów i hodowla -01.2
3. uprawy rolne połączone z chowem zwierząt (działalność mieszana) -01.30.Z,
4. działy specjalne produkcji rolnej –DS.,
5. produkcja artykułów spożywczych – podsekcja DA,

Przedmiotem kredytowania w ramach linii o symbolu Nip zgodnie z Warunkami i zasadami udzielania kredytów na realizację inwestycji w gospodarstwach rolnych działach specjalnych produkcji rolnej i przetwórstwie produktów rolnych m.in. mogą być objęte koszty rozbiórki i unieszkodliwiania materiałów szkodliwych , w tym wyrobów

azbestowych, pod warunkiem realizowania inwestycji polegającej na budowie, przebudowie lub remoncie obiektów służących do prowadzenia działalności rolniczej gospodarstwach rolnych lub działach specjalnych produkcji rolnej.

Warunki kredytowania

1. oprocentowanie zmienne, ustalane w oparciu o aktualną stopę redyskonta, nie mniej niż 2%
2. kwota kredytu: nie może przekroczyć
 - a) 80% wartości nakładów inwestycyjnych na gospodarstwo rolne i wynosić więcej niż 4.000.000 zł.
 - b) 70% wartości nakładów inwestycyjnych na działły specjalne produkcji rolnej i wynosić 8.000.000 zł.
 - c) 70% wartości nakładów inwestycyjnych na w przetwórstwie produktów rolnych i wynosić więcej niż 16.000.000 zł.
 - d) łączna kwota kredytów udzielonych jednemu podmiotowi na realizację równocześnie kilku inwestycji wymienionych w pkt a) i b) nie może przekroczyć 8.000.000 zł.
 - e) łączna kwota kredytów udzielonych jednemu podmiotowi na realizację równocześnie kilku inwestycji wymienionych pkt a) – c) nie może przekroczyć 16.000.000 zł.
3. okres kredytowania : do 8 lat,
4. okres karencji: do 2 lat.

Wnioski kredytowe wraz z planem inwestycji i innymi dokumentami niezbędnymi do określenia zdolności kredytowej można składać w Oddziałach Banku.

7.1.4. Bank Ochrony Środowiska.

7.1.4. a/ Linia KfW5

W ramach tej linii finansowane są przedsięwzięcia polegające na unieszkodliwianiu wyrobów zawierających azbest. Podstawą udzielenia każdego rodzaju kredytu jest posiadanie przez wnioskodawcę zdolności do zaciągnięcia kredytu i ustanowienie odpowiednich form zabezpieczenia spłaty kredytu.

Podmiotami uprawnionymi do ubieganie się o kredyt są małe i średnie przedsiębiorstwa, które nie korzystały do tej pory z finansowania w ramach programu SME Finance Facility (KfW2 i KfW4) oraz :

- zatrudniają nie więcej niż 250 pracowników,
- o rocznych obrotach do 40 mln EUR lub sumie bilansowej do 27 mln EUR,
- spełniające warunek niezależności UE (nie więcej niż 25% udziałów należy do firmy nie będącej MSP zgodnie z definicją Unii Europejskiej).

Przedmiotem kredytowania linii jest unieszkodliwianie wyrobów zawierających azbest w tym w szczególności:

- budowa wodociągów w technologii rur bezazbestowych w miejsce wodociągów z rur cementowo-azbestowych (zakup i instalacja nowych rur wodociągowych),
- wymiana lub zabezpieczenie powierzchni dachowych lub elewacyjnych z płyt azbestowych.

Obowiązują następujące warunki kredytowania:

- 1/ okres kredytowania to minimum 5 lat a maksimum 10 lat
- 2/ karencja w spłacie kapitału (nieobowiązkowa) – do 2 lat
- 3/ obowiązuje waluta € lub zł,
- 5/ maksymalny udział KfW5 w finansowaniu projektu wynosi 85%, minimalny wkład własny kredytobiorcy wynosi 15%,
- 6/ prowizja przygotowawcza – 07% kwoty kredytu,
- 7/ minimalna marża odsetkowa : warunki kredytowania SA zróżnicowane ze względu na rating podmiotu kredytowania, okres kredytowania oraz rodzaj waluty i są zgodne z obowiązującą Uchwałą Zarządu BOŚ w sprawie oprocentowania środków pieniężnych, kredytów i pożyczek w Banku Ochrony Środowiska S.A.

Aktualnie obowiązujący wzór wniosku wraz z wykazem niezbędnych załączników można odebrać w Oddziale Banku. Wszelkich informacji na temat kredytu, wniosku i niezbędnych załączników udziela Główny Ekolog Oddziału. Wnioski kredytowe można składać w dowolnym terminie w Oddziale Banku.

7.1.4. b/ Kredyt na zakup i montaż wyrobów służących ochronie środowiska w BOŚ.

Klient ubiegający się o ten kredyt powinien wybrać firmę z którą Bank ma podpisane porozumienie o współpracę.

Podmiotami uprawnionymi do ubiegania się o kredyt są osoby fizyczne, przedsiębiorcy oraz jednostki samorządu terytorialnego.

Przedmiotem kredytowania objęte są następujące koszty:

- demontaż,
- transport,
- unieszkodliwienie azbestu,
- zakup i położenie nowego pokrycia dachowego.

Obowiązują następujące warunki kredytowania:

1/ oprocentowanie: zmienne, ustalone na podstawie uchwały Zarządu BOŚ, w przypadku zawarcia umowy pomiędzy Bankiem, a sprzedawcą bądź producentem urządzeń, kredyty udzielone na zakupy tych urządzeń mogą być oprocentowane od 1% w skali roku (szczegółowe informacje w Oddziałach Banku),

2/ kwota kredytu : do 100% kosztów zakupu i kosztów montażu, przy czym koszty montażu mogą być kredytowane w jednym z poniższych przypadków:

- a) gdy Sprzedawca, z którym Bank podpisał porozumienie jest jednocześnie Wykonawcą,
- b) gdy Wykonawca jest jednostką autoryzowaną przez Sprzedawcę, z którym Bank podpisał porozumienie,
- c) gdy Bank podpisał z Wykonawcą porozumienie dotyczące montażu urządzeń i wyrobów zakupionych wyłącznie na zasadach obowiązujących dla niniejszego produktu,

3/ okres realizacji inwestycji: do 6 miesięcy od daty postawienia kredytu do dyspozycji kredytobiorcy,

4/ okres kredytowania: do 5 lat.

Aktualnie obowiązujących wzór wniosku wraz z wykazem niezbędnych załączników można odebrać w Oddziale Banku. Szczegółowych informacji udziela Główny Ekolog Oddziału.

Wnioski kredytowe można składać w Oddziałach Banku w dowolnym terminie.

7.2.Instrumenty finansowe wspierające bezpieczne eliminowanie z użytkowania wyrobów azbestowych w województwie kujawsko – pomorskim oferowane przez :

1.Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Toruniu

2.Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego

7.2.1. Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska

i Gospodarki Wodnej w Toruniu

ul. Szosa Chełmińska 68

87 – 100 Toruń

Tel. (056) 62 12 300

Faks. (056) 62 12 302

e-mail: wfosigw@wfosigw.torun.pl

www.wfosigw.torun.pl

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Toruniu w ramach dofinansowania usuwania wyrobów zawierających azbest udziela dopłat do preferencyjnie oprocentowanych kredytów oferowanych przez Bank Ochrony Środowiska S.A.(oddział we Włocławku). W ramach linii nr 9 dofinansowana jest wymiana powierzchni dachowych, a także budowa wodociągów w technologii rur bezazbestowych.

Oddział BOŚ we Włocławku

87-800 Włocławek

Ul. Kościuszki 15

Tel.(054)230 34 64

Faks (054)231 36 67

e-mail: wloclawek@bosbank.pl

Kredyty preferencyjne z dopłatami do oprocentowania przeznaczone są dla :

- 1/ jednostek samorządu terytorialnego,
- 2/ podmiotów gospodarczych,
- 3/ osób fizycznych.

Przedmiotem kredytowania są inwestycje mające na celu usunięcie wyrobów zawierających azbest tj. wymiana powierzchni dachowych lub elewacyjnych płyt azbestowych. Z kredytu mogą być finansowane : koszty demontażu, unieszkodliwiania,

zakupu i montażu nowego pokrycia dachowego lub elewacji. Kredytem może być również objęta budowa wodociągów w technologii rur bezazbestowych w miejsce wodociągów z rur cementowo-azbestowych.

Obowiązują następujące warunki kredytowania:

- 1/oprocentowanie -zmienne, nie mniej niż 1%,
- 2/kwota kredytu – do 100 tys zł, lecz nie więcej niż 80% kosztu całkowitego inwestycji,
- 3/ okres kredytowania nie dłuższy niż 5 lat,
- 4/ okres karencji – 6 miesięcy od czasu zakończenia zadania.

Aktualnie obowiązujący wzór wniosku kredytowego wraz z wykazem niezbędnych załączników można odebrać w Oddziale Banku. Wszelkich informacji Główny Ekolog Oddziału.

Wnioski można składać w oddziale Banku w dowolnym terminie. Istotne jest to aby kredytobiorca nie dokonał płatności za zakup i usługi, ponieważ Bank w przypadku kredytów preferencyjnych nie refunduje poniesionych kosztów. Wypłata środków kredytu dokonywana jest bezgotówkowo , na rachunek dostawców i wykonawców, pod przedłożone faktury lub inne dokumenty finansowe. Wnioski rozpatrywane są w Banku.

7.2.2.Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego

Instytucją zarządzającą RPO Województwa Kujawsko-Pomorskiego jest:

Zarząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego poprzez

Departament Wdrażania RPO w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Kujawsko-Pomorskiego w Toruniu

Ul. Marii Skłodowskiej-Curie 73

87-800 Toruń

Tel. (56) 656-11-30

Faks (056) 656-11-29

WWW.fundusze.kujawsko-pomorskie.pl

WWW.mojregion.eu

e-mail:politykaregionalna@kujawsko-pomorskie.pl

W ramach RPO Województwa Kujawsko-Pomorskiego w ramach następujących działań istnieje możliwość dofinansowania inwestycji związanych z bezpiecznym usuwaniem wyrobów zawierających azbest:

1. działanie 2.2 Gospodarka odpadami,
2. działanie 7.1 Rewitalizacja zdegradowanych dzielnic miast.

Działanie 2.2 Gospodarka odpadami

Beneficjentami mogą być: jednostki samorządu terytorialnego ich związki i stowarzyszenia oraz podmioty świadczące usługi zadań własnych jednostek samorządu terytorialnego.

W ramach tego działania można pozyskać środki finansowe na wsparcie dla zadania usuwania pokrycia dachowego, jego unieszkodliwienia wraz z transportem na składowisko, z obiektów i sieci usług publicznych.

W ramach PRO Województwa Kujawsko-Pomorskiego możliwą formą wsparcia jest pomoc bezzwrotna (dotacja), która jest przekazywana beneficjentowi w formie zaliczek i refundacji poniesionych wydatków.

W tym działaniu nie przewiduje się wspierania projektów objętych pomocą publiczną. Nie określono też minimalnych ani maksymalnych kwot wsparcia oraz wartości projektu. Maksymalny udział dofinansowania ze środków wspólnotowych w wydatkach kwalifikowanych projektu wynosi 70%.

Przydział środków odbywa się na zasadach konkursu. Szczegółowe informacje na temat zasad organizacji i warunków uczestnictwa i sposobu wyboru projektów, terminów itp. zawarte są w Trybie składania wniosków o dofinansowanie w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2007-2013, który jest dostępny w Instytucji Zarządzającej RPO Województwa Kujawsko-Pomorskiego oraz na stronach internetowych Instytucji Zarządzającej.

Zgodnie ze zaktualizowanym Wieloletnim harmonogramem konkursów w ramach działania 2.2 Gospodarka odpadami przewidziano 3 konkursy tj.:

1/I kwartał 2009r. (10mln €)

2/II kwartał 2010r. (10mln €)

3/ III kwartał 2011r. (8,5mln €)

Nabór projektów do dofinansowania w ramach trybu konkursowego zostanie poprzedzony ogłoszeniem o konkursie.

Działanie 7.1 Rewitalizacja zdegradowanych dzielnic miast.

Beneficjentami w tym działaniu mogą być:

1. jednostki samorządu terytorialnego,
2. związki, porozumienia i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego,
3. administracja rządowa,
4. szkoły wyższe i instytucje kultury,
5. osoby prawne i fizyczne będące organami prowadzącymi szkoły i placówki,
6. zakłady opieki zdrowotnej działające w publicznym systemie zdrowia,
7. pozostałe podmioty zaliczane do sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną,
8. organizacje pozarządowe, stowarzyszenia, fundacje, prowadzące statutową działalność non profit w obszarze objętym wsparciem w ramach działania,
9. kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych,
10. spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe, Towarzystwa Budownictwa Społecznego,
11. przedsiębiorstwa.

W ramach działania 7.1 Rewitalizacja zdegradowanych dzielnic miast możliwe będzie sfinansowanie przedsięwzięć polegających między innymi na zastępowaniu azbestowych elementów budynków wielorodzinnych mieszkalnych materiałami mniej szkodliwymi dla człowieka. W ramach działania do wsparcia kwalifikowane będą projekty, których zakres obejmuje renowację części wspólnych wielorodzinnych budynków mieszkalnych.

Możliwą formą wsparcia jest pomoc bezzwrotna (dotacja), która beneficjentowi przekazywana będzie w formie zaliczek (z wyłączeniem przedsiębiorstw) i refundacji. Pomoc jest zróżnicowana w zależności od wielkości miasta.

Warunkiem złożenia wniosku w konkursie otwartym będzie pozytywna ocena Lokalnego Programu Rewitalizacji przez Instytucję Zarządzającą.

Ogłoszono jeden konkurs – w listopadzie 2008 r., a wnioski były przyjmowane do wyczerpania określonego limitu środków.

7.3 Finansowanie instrumenty wspierania bezpiecznego eliminowania z użytkowania wyrobów zawierających azbest w powiecie włocławskim.

Niniejszy program zakłada, że usuwanie wyrobów zawierających azbest będzie się odbywać ze wsparciem finansowym ze środków publicznych.

Wsparcie mogłoby dotyczyć sfinansowania części kosztów: demontażu, zabezpieczenia, transportu i unieszkodliwienia wyrobów zawierających azbest. Jedynym źródłem dofinansowania mógłby być Powiatowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej . Wysokość udziału finansowego Powiatu zależna byłaby od możliwości finansowych w danym roku budżetowym oraz ilości składanych wniosków i corocznie określana przez organ wykonawczy Powiatu – Zarząd Powiatu.

Możliwość uzyskania dofinansowania mogłaby być adresowana do mieszkańców powiatu – osób fizycznych, będących właścicielami obiektów budowlanych z wbudowanymi wyrobami zawierającymi azbest.

Dla oszacowania prawdopodobnych kosztów przedsięwzięcia, dla potrzeb niniejszego opracowania przyjęto koszty brutto wykonania usługi demontażu, transportu i unieszkodliwienia odpadów zawierających azbest, który dla 1 m² płyt falistych tzw. eternitu wynosi 12 zł. Wynika on z następującej kalkulacji dla 100m² powierzchni dachowej:

- demontaż – 300 zł
- transport 5,24 zł/1 km – ok. 500 zł
- składowanie (opłata na składowisku) – 400 zł.

Suma 1200zł.

Tak więc: 1200zł. : 100 m²= 12 zł/m²

Przy ustalaniu kosztów oparto się na informacjach pochodzących od firm świadczących usługi w zakresie demontażu pokryć dachowych i transportu odpadów azbestowych, posiadających zezwolenie Starosty Włocławskiego na działania związane z pracami przy azbestie oraz na danych publikowanych w internecie. Informacje te porównywano do kosztów w innych powiatach, realizujących podobne programy. W kolejnych latach koszt ten winien być urealniany w oparciu o obowiązujące ceny rynkowe. Należy zaznaczyć, że z analizy ofert wynika duża rozbieżność cenowa za kompleksową usługę związaną z demontażem, transportem i utylizacją płyt azbestowo-cementowych. Biorąc jednak pod uwagę dbałość o środki publiczne przy ustalaniu kosztów wzięto pod uwagę oferty najniższe.

Z rozeznania merytorycznego Wydziału Środowiska, a także na podstawie doświadczeń z realizacji podobnych programów na terenie innych powiatów, wynika, że w ciągu roku zgłaszać się będzie z wnioskiem o dofinansowanie utylizacji eternitu ok. 20-25 osób fizycznych. Zakładając, że średnia powierzchnia dachu to ok. 100 m², w związku z tym rocznie koszty utylizacji eternitu dla osób fizycznych wyniosą:

$$2500 \text{ m}^2 \times 12 \text{ zł} = 30.000 \text{ zł.}$$

Należy założyć, że koszty rzeczywiste likwidacji tego typu odpadów będą sukcesywnie maleć (coraz większa ilość firm i związana z tym konkurencyjność oraz wzrastająca ilość składowisk odpadów azbestowych). Należy także założyć wzrost świadomości ekologicznej wśród posiadaczy obiektów budowlanych z wbudowanymi elementami zawierającymi azbest i wykonywanie swych ustawowych obowiązków na własny koszt.

Program niniejszy należy traktować jako pilotażowy i instruktażowy, a analogiczne programy obejmujące tereny poszczególnych gmin i finansowane ze środków gminnych funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej winny być uchwalone przez rady gmin.

8. PODSUMOWANIE

Od 14 maja 2002 r. obowiązuje w Polsce 30 letni „Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski”. Dokument powstał w wyniku przyjęcia przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej Rezolucji w sprawie programu wycofywania azbestu z gospodarki z dnia 19 czerwca 1997 r. oraz ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest.

Potrzeba opracowania „Programu usuwania wyrobów zawierających azbest dla powiatu włocławskiego” została podyktowana koniecznością wsparcia działań polegających na likwidacji znajdujących się na terenie powiatu, znacznych ilości wyrobów zawierających azbest. Rozszerzenie tegoż zagadnienia, szczególnie w zakresie skali i szkodliwości zjawiska oraz sposobów i możliwości likwidacji odpadów zawierających azbest, wynika również z tego, iż w opracowanym w 2004 r. „Programie ochrony środowiska dla powiatu włocławskiego” oraz „Planie gospodarki odpadami dla powiatu włocławskiego” temat został potraktowany zbyt ogólnie, bowiem brak było wtedy rozporządzeń wykonawczych do obowiązujących ustaw.

Należy mieć na uwadze fakt, że pomimo wprowadzenia zakazu stosowania azbestu, będzie on elementem struktury wielu obiektów jeszcze przez wieloletnia. Należy pamiętać, że nie jest szkodliwa sama obecność w budynku materiałów zawierających azbest. Niebezpieczeństwo pojawia się w wyniku nieprawidłowego obchodzenia się z tymi elementami, na skutek czego mogą one stać się niebezpieczne, będąc źródłem emisji włókien azbestowych do powietrza. Bardzo ważne jest aby właściciele i zarządcy obiektów budowlanych prowadzili okresowe kontrole i oceny stanu technicznego wyrobów zawierających azbest oraz przekazywali właściwym jednostkom dane o ilości, stanie i miejscu występowania azbestu. Pozwoli to na uzyskanie pełnej wiedzy na ten temat i podejmowanie skutecznych działań mających na celu pomoc właścicielom obiektów w usuwaniu i unieszkodliwianiu azbestu.

Wykonywanie tych prac wyłącznie przez wyspecjalizowane i uprawnione w tym zakresie firmy, pozwoli wyeliminować zagrożenie wynikające z nieprawidłowego ich prowadzenia.

Z tego względu, jednym z głównych celów niniejszego programu jest przybliżenie mieszkańcom powiatu włocławskiego problematyki bezpiecznej eksploatacji obiektów zawierających azbest jak i usuwania wyrobów zawierających azbest.

Zasadniczym celem uchwalenia „Programu...” jest doprowadzenie do stopniowego eliminowania wyrobów zawierających azbest z otoczenia mieszkańców powiatu oraz ich bezpieczne i prawidłowe usunięcie i unieszkodliwienie.

W programie opisano zagrożenia ze strony azbestu, odpowiadające przepisom prawa, szczegółowe instrukcje postępowania z wyrobami i odpadami zawierającymi azbest, cele programu oraz ogólne zasady wsparcia, jakie Powiat zamierza udzielać uprawnionym podmiotom decydującym się na usunięcie elementów zawierających azbest z obiektów budowlanych, tym bardziej, że wykorzystywanie azbestu i wyrobów go zawierających ma być zakończone do 31 grudnia 2032 roku. Pomoc ta ma na celu zachęcenie do podejmowania tego rodzaju działań oraz zmniejszenie ryzyka związanego z nieprawidłowościami występującymi podczas prac związanych z usuwaniem wyrobów zawierających azbest.

Upowszechnienie programu będzie skutkowało podnoszeniem świadomości społeczności lokalnej w zakresie zagrożeń związanych z eksploatacją i usuwaniem azbestu, a także w istotny sposób zwiększy ilość unieszkodliwianych zgodnie z prawem odpadów azbestowych. Przewidujemy, że w następnych latach analogiczne programy wdrożą gminy wchodzące w skład powiatu włocławskiego.

**Wykaz podstawowych aktów prawnych regulujących postępowanie
z wyrobami i odpadami zawierającymi azbest**

USTAWY

- Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy (Dz. U. 1998 r. Nr 21, poz. 94 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 24 czerwca 1983 r. o społecznej inspekcji pracy (Dz. U. Nr 35, poz. 163 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej (Dz. U. z 2002 r. Nr 147, poz. 1229 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. Prawo geologiczne i górnicze (Dz. U. z 2005 r. Nr 228, poz. 1947 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. 2006 r. Nr 156, poz.1118 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz. U. 2005 r. Nr 236, poz. 2008 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. 2004 r. Nr 3, poz. 20 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 20 czerwca 1997 r. prawo o ruchu drogowym (Dz. U. 2005 r. Nr 108, poz. 908 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 11 stycznia 2001 r. o substancjach i preparatach chemicznych (Dz. U. Nr 11, poz. 84 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo Ochrony Środowiska (Dz. U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach (Dz. U. z 2007 r. Nr 39, poz. 251 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 21 lipca 2001 r. o wprowadzeniu ustawy – Prawo ochrony środowiska , ustawy o odpadach oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 100, poz. 1085).
- Ustawa z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków (Dz. U. z 2006 r. Nr 123, poz. 858 z późn. zm.)

- 📄 Ustawa z dnia 18 lipca 2001r r. Prawo wodne (Dz. U. z 2005 r. Nr 239, poz. 2019 z późn. zm.)
- 📄 Ustawa z dnia 20 lipca 2001 r. o Inspekcji Ochrony Środowiska (Dz. U. z 2007 r. Nr 44, poz. 287 z późn. zm.).
- 📄 Ustawa z dnia 28 października 2002 r. o przewozie drogowym towarów niebezpiecznych (Dz. U. Nr 199, poz. 1671 z późn. zm.)
- 📄 Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2003 r. Nr 80, poz. 717 z późn. zm.)
- 📄 Ustawa z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568, z późn. zm.)
- 📄 Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o krajowym systemie ek zarządzania i audytu – EMAS (Dz. U. 2004 r. 70, poz. 631 z późn. zm.)
- 📄 Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o wyrobach budowlanych (Dz. U. Nr 92, poz. 881 z późn. zm.)
- 📄 Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. Nr 210, poz. 2135 z późn. zm.).
- 📄 Ustawa z dnia 22 grudnia 2004 r. o handlu uprawnieniami do emisji do powietrza gazów cieplarnianych i innych substancji (Dz. U. Nr 281, poz. 2784 z późn. zm.).
- 📄 Ustawa z dnia 30 czerwca 2005 r. o finansach publicznych (Dz. U. Nr 249, poz. 2104 z późn. zm.)
- 📄 Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o zużytym sprzęcie elektrycznym i elektronicznym (Dz. U. Nr 180, poz. 1495).
- 📄 Ustawa z dnia 13 kwietnia 2007 r. o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie (Dz. U. Nr 75, poz. 493 z późn. zm.).
- 📄 Ustawa z dnia 13 kwietnia 2007 r. o Państwowej Inspekcji Pracy (Dz. U. Nr 89, poz. 589).
- 📄 Ustawa z dnia 29 czerwca 2007 r. o międzynarodowym przemieszczaniu odpadów (Dz. U. Nr 124, poz. 859 z późn. zm.).
- 📄 Ustawa z dnia 03 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. 2008 r. Nr 199, poz. 1227).

ROZPORZĄDZENIA

- ▣ Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 12 stycznia 2006 r. w sprawie sposobów obliczania poziomów odzysku i recyklingu zużytego sprzętu (Dz. U. Nr 12, poz. 78),
- ▣ Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 24 czerwca 2008 r. w sprawie rodzajów odpadów, których przywóz w celu unieszkodliwiania jest zabroniony (Dz. U. Nr 119, poz. 769)
- ▣ Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 kwietnia 2003 r. w sprawie sporządzania planów gospodarki odpadami (Dz. U. Nr 66, poz. 620),
- ▣ Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 grudnia 2002 r. w sprawie zakresu, czasu sposobu oraz warunków prowadzenia monitoringu składowisk odpadów (Dz. U. Nr 220, poz. 1858),
- ▣ Rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 7 września 2005 r. w sprawie kryteriów oraz procedur dopuszczania odpadów do składowania na składowisku odpadów danego typu (Dz. U. Nr 186, poz. 1553 z późn. zm.),
- ▣ Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 21 marca 2006 r. w sprawie odzysku lub unieszkodliwiania odpadów poza instalacjami i urządzeniami (Dz. U. Nr 49, poz. 356),
- ▣ Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 16 czerwca 2005 r. w sprawie podziemnych składowisk odpadów (Dz. U. Nr 110, poz. 935),
- ▣ Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 22 sierpnia 2007 r. w sprawie kryteriów oraz procedur dopuszczania odpadów na składowiska podziemne (Dz. U. Nr 163, poz. 1156),
- ▣ Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 30 października 2002 r. w sprawie rodzajów odpadów, które mogą być składowane w sposób nieselektywny (Dz. U. Nr 191, poz. 1595),
- ▣ Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 13 maja 2004 r. w sprawie warunków , w których uznaje się, że odpady nie są niebezpieczne (Dz. U. Nr 128, poz. 1347).
- ▣ Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 27 września 2001 r. w sprawie katalogu odpadów (Dz. U. Nr 112, poz. 1206)

- 📄 Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 26 października 2007 r. w sprawie rodzajów odpadów, które mogą być składowane nieselektywnie na składowiskach podziemnych (Dz. U. Nr 209, poz. 1514)
- 📄 Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 14 lutego 2006 r. w sprawie wzorów dokumentów stosowanych na potrzeby ewidencji odpadów (Dz. U. Nr 30, poz. 213)
- 📄 Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 25 maja 2007 r. w sprawie zakresu informacji oraz wzorów formularzy służących do sporządzania i przekazywania zbiorczych zestawień danych (Dz. U. Nr 101, poz. 686)
- 📄 Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 25 maja 2007 r. w sprawie warunków i zakresu dostępu do wojewódzkiej bazy danych dotyczącej wytwarzania i gospodarowania odpadami (Dz. U. Nr 101, poz. 687)
- 📄 Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 25 maja 2007 r. w sprawie zasad sporządzania raportu wojewódzkiego (Dz. U. Nr 101, poz. 688)
- 📄 Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 lipca 2007 r. w sprawie niezbędnego zakresu informacji objętych obowiązkiem zbierania i przetwarzania oraz sposobu prowadzenia centralnej i wojewódzkiej bazy danych dotyczącej wytwarzania i gospodarowania odpadami (Dz. U. Nr 133, poz. 930)
- 📄 Uchwała Rady Ministrów nr 223 z dnia 29 grudnia 2006 r. w sprawie „Krajowego planu gospodarki odpadami 2010” (M.P. Nr 90, poz. 946).
- 📄 Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2004 r. w sprawie określenia rodzajów przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko oraz szczegółowych kryteriów związanych z kwalifikowaniem przedsięwzięć do sporządzenia raportu o oddziaływaniu na środowisko (Dz. U. Nr.257 poz.2573 z późn. zm.)
- 📄 Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 24 lipca 2006 r. w sprawie warunków, jakie należy spełnić przy wprowadzaniu ścieków do wód lub do ziemi oraz w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego (Dz. U. Nr 137, poz. 984),
- 📄 Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 10 listopada 2005 r. w sprawie określenia substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego, których wprowadzanie do urządzeń kanalizacyjnych, wymaga uzyskania pozwolenia wodnoprawnego (Dz. U. Nr 233, poz. 1988)

- 📄 Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 05 grudnia 2002 r. w sprawie wartości odniesienia dla niektórych substancji w powietrzu (Dz. U. Nr 1, poz. 12),
- 📄 Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23 października 2003 r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania i przemieszczania azbestu oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których był lub jest wykorzystywany azbest (Dz. U. Nr 192, poz. 1876),
- 📄 Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 20 grudnia 2005 r. w sprawie standardów emisyjnych z instalacji (Dz. U. Nr 260, poz. 2181 z późn. zm.),
- 📄 Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 23 grudnia 2004 r. w sprawie wymagań w zakresie prowadzenia pomiarów wielkości emisji (Dz. U. Nr 283, poz. 2842),
- 📄 Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 22 grudnia 2004r w sprawie rodzajów instalacji, których eksploatacja wymaga zgłoszenia (Dz. U. Nr.283, poz. 2839).
- 📄 Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 23 stycznia 1987 r. w sprawie szczegółowych zasad ochrony powierzchni ziemi (Dz. U. Nr 4, poz. 23)

INFORMACJA O WYROBACH ZAWIERAJĄCYCH AZBEST¹⁾

I MIEJSCU ICH WYKORZYSTYWANIA

(opracowana na podstawie art. 163 ust. 1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska /Dz. U. Nr 62, poz. 627, z późn. zm.2/ oraz Rozporządzenia Ministra Gospodarki Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 23 października 2003 w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania i przemieszczania azbestu oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których był lub jest wykorzystywany azbest /Dz.U.03.192.1876/).

1. Miejsce, adres

.....

2. Właściciel/zarządca/użytkownik*):

a) osoba prawna - nazwa, adres

.....

b) osoba fizyczna - imię, nazwisko i adres

.....

3. Tytuł własności

.....

4. Nazwa, rodzaj wyrobu²⁾

.....

5. Ilość (m², tony)³⁾

6. Termin rozpoczęcia eksploatacji wyrobu :

7. Przewidywany termin usunięcia wyrobu:

a) okresowej wymiany z tytułu zużycia wyrobu

b) całkowitego usunięcia niebezpiecznych materiałów i substancji

8. Inne istotne informacje o wyrobach ⁴⁾.....

.....

.....

(podpis)

Data

Objaśnienia:

- *) Niepotrzebne skreślić.
- 1) Za wyrób zawierający azbest uważa się każdy wyrób o stężeniu równym lub wyższym od 0,1 % azbestu.
- 2) Przy określaniu rodzaju wyrobu zawierającego azbest należy stosować następującą klasyfikację:
 - płyty azbestowo-cementowe płaskie stosowane w budownictwie,
 - płyty faliste azbestowo-cementowe dla budownictwa,
 - rury i złącza azbestowo-cementowe,
 - izolacje natryskowe środkami zawierającymi w swoim składzie azbest,
 - wyroby cierne azbestowo-kauczukowe,
 - przędza specjalna, w tym włókna azbestowe obrobione,
 - szczeliwa azbestowe,
 - taśmy tkane i plecione, sznury i sznurki,
 - wyroby azbestowo-kauczukowe, z wyjątkiem wyrobów ciernych,
 - papier, tektura,
 - inne wyroby zawierające azbest, oddzielnie niewymienione, w tym papier i tektura.
- 3) Podać podstawę zapisu (np. dokumentacja techniczna, pomiar z natury).
- 4) Np. informacja o oznaczeniu na planie sytuacyjnym terenu instalacji lub urządzenia zawierającego azbest.

**INFORMACJA O WYROBACH ZAWIERAJĄCYCH AZBEST ¹⁾,
KTÓRYCH WYKORZYSTYWANIE ZOSTAŁO ZAKOŃCZONE**

(opracowana na podstawie art. 163 ust. 1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska /Dz. U. Nr 62, poz. 627, z późn. zm.2/ oraz Rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 23 października 2003 r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania i przemieszczania azbestu oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których był lub jest wykorzystywany azbest /Dz.U.03.192.1876/).

1. Miejsce, adres

2. Właściciel/zarządca ^{*)}:

a) osoba prawna - nazwa, adres,.....

b) osoba fizyczna - imię, nazwisko i adres

3. Tytuł własności

4. Nazwa, rodzaj wyrobu ²⁾

5. Ilość (m², tony) ³⁾

6. Rok zaprzestania wykorzystywania wyrobów

7. Planowane usunięcia wyrobów:

a) sposób

b) przez kogo

c) termin

8. Inne istotne informacje ⁴⁾

(podpis)

Data

Objaśnienia:

- *) Niepotrzebne skreślić.
- 1) Za wyrób zawierający azbest uważa się każdy wyrób o stężeniu równym lub wyższym od 0,1 % azbestu.
- 2) Przy określaniu rodzaju wyrobu zawierającego azbest należy stosować następującą klasyfikację:
 - płyty azbestowo-cementowe płaskie stosowane w budownictwie,
 - płyty faliste azbestowo-cementowe dla budownictwa,
 - rury i złącza azbestowo-cementowe,
 - izolacje natryskowe środkami zawierającymi w swoim składzie azbest,
 - wyroby cierne azbestowo-kauczukowe,
 - przędza specjalna, w tym włókna azbestowe obrobione,
 - szczeliwa azbestowe,
 - taśmy tkane i plecione, sznury i sznurki,
 - wyroby azbestowo-kauczukowe, z wyjątkiem wyrobów ciernych,
 - papier, tektura,
 - inne wyroby zawierające azbest, oddzielnie niewymienione.
- 3) Podać podstawę zapisu (np. dokumentacja techniczna, spis z natury).
- 4) Np. informacja o oznaczeniu na planie sytuacyjnym.

BAZA AZBESTOWA - WYKAZ SKŁADOWISK			
<u>Województwo</u>	<u>Gmina</u>	<u>Miejscowość</u>	<u>Kody przyjmowanych odpadów</u>
dolnośląskie	Wałbrzych (GM)	Wałbrzych	<u>170601 170605</u>
	Oława (GM)	Godzikowice	<u>170106 170601 170605</u> <u>170903</u>
	Trzebnica (GWM)	Marcinowo	<u>170601 170603 170605</u>
	Głogów (GW)	Głogów	
świętokrzyskie	Tuczępy (GW)	Dobrow	<u>170601 170605</u>
lubelskie	Poniatowa (GWM)	Poniatowa Wieś	<u>170106 170204 170409</u> <u>170903 160212 160111</u> <u>160121 150202</u>
	Kraśnik (GM)	Kraśnik	<u>170601 170605</u>
lubuskie	Gorzów Wielkopolski (GM)	Chróścik	<u>101309 160111 170601</u> <u>170605</u> Od 2007r. na nowym składowisku wyłącznie <u>170601 i 170605</u>
małopolskie	Bolesław (pow.olkuski)(GW)	Ujków Stary	<u>170601 170605</u>
	Tarnów (GM)	Tarnów	<u>170601 170605</u>
mazowieckie	Sierpc (GM)	Rachocin	<u>170601 170605</u>
podkarpackie	Radymno (GM)	Młyny	<u>170601 170605</u>
	Pysznica (GW)	Pysznica	<u>170601 170605</u>
śląskie	Knurów (GM)	Knurów	<u>170601 170605</u>
	Świętochłowice (GM)	Świętochłowice	<u>170601 170605</u>
	Dąbrowa Górnicza (GM)	Dąbrowa Górnicza	<u>170601 170605</u>
wielkopolskie	Konin (GM)	Konin	<u>060701 061304 101181</u> <u>101310, 150111 150202</u> <u>150213 160111 160212,</u> <u>160213 170601 170605</u> <u>170903 200135</u>
zachodniopomorskie	Myślibórz (GWM)	Dalsze	<u>170601 170605</u>

	Sianów (GWM)	Sianów	<u>170601 170605</u>
kujawsko-pomorskie	Pruszcz (GW)	Małociechowo	<u>170601 170605</u>
	Włocławek (GW)	Włocławek	„Anwil” na własne potrzeby
podlaskie	Miastkowo (GW)	Miastkowo	<u>170601 170604 170605</u>
	Jedwabne (GWM)	Korytki	<u>170601 170605</u>
łódzkie	Radomsko (GM)	Jadwinówka	<u>170601 170605 190813</u>
	Kleszczów (GW)	Bagno-Lubień	
pomorskie	Słupsk (GW)	Bierkowo	<u>061304 101181 101309</u> <u>150111 160111 170601</u> <u>170605</u>
	Kwidzyn (GW)	Gilwa Mała	<u>170601 170605</u>
warmińsko-mazurskie	Zalewo (GWM)	Półwieś	<u>170601 170605</u>
	Elbląg (GM)	Elbląg	<u>170601 170605 (z terenu miasta Elbląg)</u>

**Wykaz podmiotów uprawnionych do prowadzenia prac
związanych z azbestem na terenie powiatu włocławskiego.**

dot.: odpadów o kodach:

- 17 06 01* - Materiały izolacyjne zawierające azbest,
- 17 06 05* - Materiały konstrukcyjne zawierające azbest

Lp.	NAZWA	ADRES I TELEFON
1.	Zakład Remontowo- Budowlany „WZ”	ul. Mickiewicza 23, 87-890 Lubraniec
2.	Zakład Blacharski Lesław Wiliński	ul. Żelazne Wody 50A, 87- 800Włocławek. Tel. 0501-65-50-57
3.	ALGADER HOFMAN Spółka z o.o.	ul. Wólczyńska 133, bud. 11B, 01- 919 Warszawa. Tel. 054-233-83-26
4.	„SKORTEX” Mariusz Jejmocki	u. Lniana 24/3, 91- 158 Łódź
5.	Centrum Gospodarki Odpadami, Azbestu i Recyklingu, „CARO”	ul. Zamoyskiego 51, 22-400 Zamość
6.	T.K.J. Matuszewski Spółka Jawna	ul. Por. Krzycha 5, 86-300 Grudziądz
7.	PPHU Abba- Ekomed Spółka z o.o.	ul. Poznańska 152, 87- 100 Toruń
8.	Przedsiębiorstwo Robót Termoizolacyjnych i Antykorozyjnych „TERMOEXPORT”	ul. Żurawia 24/7, 00-515 Warszawa
9.	EKO- PIK Spółka z o.o.	ul. Harcerska 16, 63-000 Środa Wlkp.
10.	Firma Usługowo- Handlowa „WOD- PRZEM”	ul. Sokola 34, 87- 100 Toruń Tel. 056-655-63-78; 0602-442-359
11.	F.U.H. „EKOPOL” Łukasz Ambrożkiewicz	ul. Szkolna 24/6,

		87-400 Golub Dobrzyń
12.	Budownictwo Przemysłowe UNISERV S.A.	ul. Woźniaka 7A, 40-337 Katowice
13.	Transport- Metalurgia Spółka z o.o.	ul. . Reymonta 62 97- 500 Radomsko
14.	Firma Wielobranżowa „WOLT CENTER” Grzegorz Lewandowski	Nowa Biała 1a, 09-411 Stara Biała
15.	Przedsiębiorstwo Produkcyjno- Handlowo- Usługowe PLASTIMET- PANORAMA Sp. z.o.o	ul. Fabryczna 9, 05- 084 Leszno
16.	„GAJAWI” P.P.H.U. Gabriel Rogut	ul. Odyńca 24 , 93- 150 Łódź
17.	„MAXMED” Zakład Usługowo- Handlowy Marcin Murzyn	ul. . Źródlana 4 84- 230 Rumia
18.	„ALBEKO” Singer Jawna	87-510 Kotowy, gmina Skrwilno
19.	Przedsiębiorstwo Produkcyjno- Usługowo- Handlowe „STANMAR” Marian Okupski	Majdany 6a, 99-300 Kutno
20.	P.H.U. „Juko” Szczukocki Jerzy	ul. 1 Maja 25, 97-300 Piotrków Trybunalski
21.	Spe- Bau Spółka z o.o. Specjalistyczne prace budowlane	ul. Mielecka 21/1, 53- 401 Wrocław
22.	Zakład Gospodarki Komunalnej „ GRONEKO” Marcin Gronowski, Mikołaj Gronowski	Mikorzyn 19, 87- 732 Lubanie. Tel. 054-251-33-59
23.	P.P.H.U. „EKO- MIX”	ul. Grabiszczyńska 163, 50-950 Wrocław
24.	SERVIS- DACH Usługi Blacharsko- Dekarskie, Mariusz Niderfijer	ul. Prusa 9, 87-800 Włocławek. Tel. 607-520-137
25.	Firma Usługowo- Handlowa „ESBUD” Edmund Stokłosa	ul. Gościńska 21A, 87-100 Toruń
26.	Przedsiębiorstwo Usługowo- Handlowe Adam Krupa	ul. Chełmińska 77/2 86- 260 Unisław
27.	Zakład Ogólnobudowlany Maciej Kamiński	ul. Sarnia 6 87-800 Włocławek

28.	„STOL – DOM” Aneta Włoczewska	Ul. Ostrowska 25 87 – 800 Włocławek Tel. 504 -726-132
29.	Przedsiębiorstwo Robót Specjalistycznych „DŹWIGAR”	Ul. Stodólna 58/9 87 – 800 Włocławek (054) 233-29-69